

CENTENAR
Mihail Kogălnițeanu
1817 1891

Revista noastră

PUBLICAȚIE A ELEVILOR LICEULUI „UNIREA” FOCSANI

ANUL XX
(SERIE NOUĂ)

NR
161-169

1991
IAN - DEC

MESAJ

Liceului „UNIREA“ la 125 de ani de existență

Aniversarea a 125 de ani de la înființarea Liceului „Unirea“ din Focșani are loc într-un moment de răscruce al învățămîntului românesc. Este momentul redescoperirii tradiției și al recuceririi propriei identități.

Din această perspectivă, Liceul sărbătorit poate fi considerat a avea un statut privilegiat. Nu numai prin actul înființării, legat de însuși Alexandru Ioan Cuza, dar mai ales prin pleiada personalităților ce au modelat generații sau au deprins urcușul continuu spre piscurile performanței științifice sau artistice, Liceul „Unirea“ se circumscrie fericit ideii de tradiție.

Dacă ar fi să rememorăm câteva din numele celor ce au studiat aici, printre care celebrul inginer Anghel Saligny, viitorul arhitect Ion Mincu, Simion Mehedinti, părintele geografiei românești, Duiliu Zamfirescu, Mihail Steriade, Ion Pânzaru și mulți alții, putem găsi modele față de care generațiile de azi și cele viitoare se pot raporta cu mîndrie.

Tradiția, însă, presupune și asumarea unei mari responsabilități : efortul permanent de a fi la înălțimea marilor înaintași.

În climatul de descătușare a latentelor creatoare și de libertate deplină a exercitării competenței, impuse de spiritul reformei, avem convingerea că personalul didactic, cel auxiliar și de întreținere, alături de elevii Liceului „Unirea“ vor păstra veșnic vie, prin activitatea lor, memoria înaintașilor.

Urăm tuturor un an școlar rodnic !

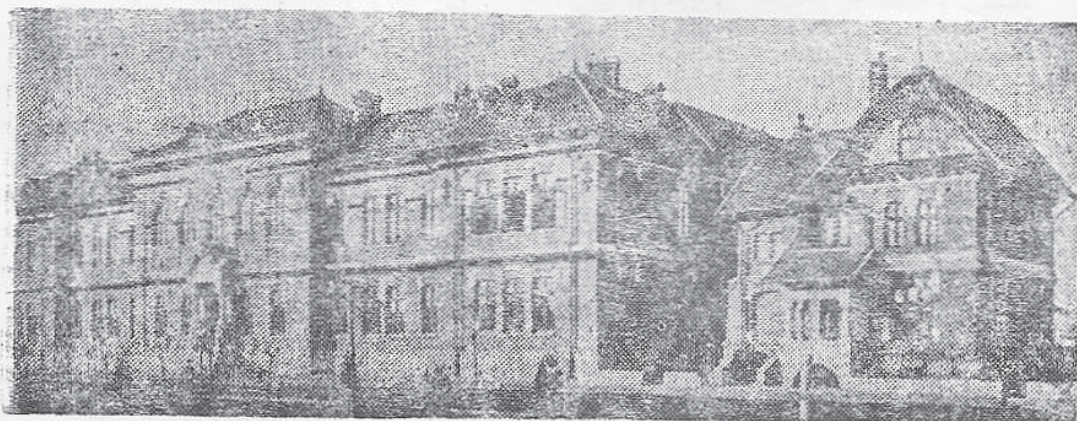
MINISTERUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI ȘI ȘTIINȚEI

REVISTA NOASTRĂ

PUBLICAȚIE A ELEVILOR LICEULUI „UNIREA” DIN FOCȘANI,
FONDATA ÎN 1912,
DISTINSĂ, ÎN CADRUL CONCURSULUI NAȚIONAL
AL PRESEI ȘCOLARE, CU PREMIUL I, ÎN 1978, 1981 și 1987
ȘI CU „PREMIUL SPECIAL AL JURIULUI
PENTRU CEA MAI BUNĂ REVISTĂ ȘCOLARĂ DIN ȚARĂ”,
ÎN 1979 ; ÎNREGISTRATĂ LA U.N.E.S.C.O. ÎN 1980

Fondator : prof. Dimitrie PAPADOPOLO

Coordonator (din 1972) : prof. Petrache DIMA

O publicație de mare valoare documentară: „ANUARUL”

de prof. Petruche DIMA

În 1986, când Liceul „Unirea” împlinea 120 de ani de existență, am inserat în nr. 122—124 al „Revistei noastre”, un scurt istoric al acestei celebre școli, în care am menționat principalele momente din viața sa, precum și o parte dintre personalitățile marcante care au slujit-o sau care s-au format aici. De data aceasta, vom vorbi despre o adevărată cronică a liceului, în paginile căreia sînt sintetizate date și fapte ce depășesc perimetrul local: „ANUARUL”.

Studiul de față trebuia să prefățeze noua sa serie, pe care voiam să-o reiau în 1986, la o jumătate de veac de la încetarea apariției publicației în discuție. Forurile județene de atunci, după ce le-am prezentat colecția, au fost de acord cu intenția mea. Imediat, am început munca de cercetare și organizare a materialului, efort finalizat cu ajutorul secretarelor școlii, doamna Elena Grigore și domnișoara Icna Tănase. Întregul volum a fost înaintat celor care avizaseră ideea. Dar ghinion: în clipa în care urma să se dea girul în scris, un instructor al C.C. al P.C.R. îl zărește pe masa primului secretar.

— Ce-i cu dosarul ăsta ?

— Știți, e o lucrare de mare interes...

— Figurează în lista de tipărituri aprobată de Secția de Propagandă a C.C.-ului ?

— Nu.

— Atunci o faceți pe răspunderea dv. Dacă află tovarășul se face foc. Și alte școli vor lua acest exemplu... Asta ne mai trebuie acum...

În aceeași zi, sînt chemat de un activist care îmi relatează povestea și care îmi propune, „pentru ca munca să nu fie în zadar”, să tipărească „Anuarul” numai în... trei exemplare...

— De ce numai în trei ?! — întreb eu mirat. E un tiraj de sertar...

— Păi, tocmai asta-i ca să nu circule...

— Chiar și așa, manopera costă enorm. Un exemplar ar putea să depășească 15000 de lei. Costul pe exemplar este invers proporțional cu tirajul.

— Poate vi-l scoate gratuit...

— Este imposibil ! Volumul trece de 100 de pagini. E, de fapt, o carte, nu o invitație de nuntă...

Și cum, deja, era în trei exemplare, dar dactilografiate, a rămas și pînă astăzi în sertar. Acum, costul său ar fi de ordinul sutelor de mii de lei...

Din toate documentele studiate, n-am aflat numele celui care a fondat „Anuarul Liceului «Unirea»” și nici împrejurările în care a ieșit de sub teasc primul număr.

Cel mai vechi care ni s-a păstrat și care ne-a fost dăruit de Ion Romanoai, fost elev al liceului, la începutul secolului al XX-lea, și fost director al Prefecturii Putna, este din 1898—1899, apărut în Tipografia Modernă M. T. Dumitrescu din Focșani, în 1899, cu un an înainte de mutarea școlii în actualul sediu. Director al liceului era prof. Emil Constantinescu.

Colecția noastră mai cuprinde: un exemplar din 1908—1909, scos în Tipografia Alexandru Codreanu din Focșani, (în 1909, director: Teodor Iordănescu), trei numere pe anii școlari: 1910—1911, 1911—1912 și 1912—1913, elaborate de directorul liceului, Simion Crainic, și imprimate tot la Focșani, în Tipografia „Unirea” Al. Codreanu Succesori, Tipografia „Putna” Panaite Alexandrescu & Gh. Mircea și Tipografia Al. Codreanu Succesori, în 1911, 1912 și, respectiv, în 1913. Cu acestea se încheie seria I.

Seria a II-a începe după zece ani, în 1923, prin strădania directorului liceului, prof. Al. Georgiadi, care a întocmit șase numere, cuprinzând perioada 1921—1928 și având aceeași mențiune a locului imprimării: Tipografia „Cartea Putnei” — Focșani.

Prof. Alexandru Ispas, director al liceului, în 1929—1930, scoate și el un număr, sigur, pentru perioada respectivă, tot în Tipografia „Cartea Putnei”.

Informațiile din anii școlari: 1930—1931, 1931—1932, 1932—1933, 1933—1934, 1934—1935, 1935—1936 sînt strînse într-un singur volum de 312 pagini, de prof. C. Leonescu, director al liceului, în ultimul an înregistrat.

(E posibil ca enumerarea noastră să fie lacunară. Îi rugăm pe cei care posedă exemplare din numere nementionate de noi să ne înștiințeze).

*

Lectura lor atentă ne conduce spre o serie de concluzii, unele dintre ele privind viața școlii românești ante și interbelice, pe care vrem să o sintetizăm în cele ce urmează.

Corpul profesional a avut, în sinul său, în fiecare perioadă, personalități proeminente ale vieții noastre culturale și științifice.

Astfel, în paginile celui mai vechi „Anuar” (1898—1899), care ni s-a păstrat, sînt amintiți filologul Ovid Densușianu, istoricul Constantin Giurescu, literatul Gh. Bogdan-Duică și matematicianul Savel Rahtivan; în cel din 1910—1911, este evocat Dimitrie F. Caijan, autorul primei monografii dedicate orașului Focșani, iar mai tîrziu sînt menționați: germanistul Dimitrie Papadopol, fondatorul „Revistei noastre”, naturalistul Marcel Brîndză, latinistul Teodor Iordăchescu, poetul simbolist I.M. Rașcu, conducătorul Societății literare „Grigore Alexandrescu” și al „Anuarului” acesteia, apărut în patru volume, în perioada 1920—1923, lingvistul Al. Graur, istoricul C.C. Giurescu, folcloristul Ion Diaconu, prozatorii D.D. Pătrășcanu (tatăl lui Lucrețiu Pătrășcanu) și Constantin Apostol, matematicianul Al. Georgiadi, cercetătorii literari V.V. Haneș și Al. P. Arbore, geograful și istoricul Nicolae Rădulescu, unul dintre fondatorii Muzeului de Istorie din Focșani și ai revistei „Milcovia” ș.a.

În tabelele referitoare la personalul didactic, incluse în numerele editate de Simion Crainic, se menționează, alături de numele și prenumele profesorului: titlul în învățămînt, anul de cînd servea în învățămînt, clasele la care predă (informații folositoare autorilor monografiilor consacrate unor foști profesori care s-au afirmat pe plan național), numărul de ore săptămînal și alte însărcinări. Al. Georgiadi adaugă data nașterii, felul (titlul) academic, distincțiile și recompensele didactice obținute, precum și lucrările științifice și didactice.

Tot din paginile „Anuarului” se constată că norma didactică săptămînală a celor care aveau peste 20 de ani vechime în învățămînt se reducea la 12 ore, fără diminuarea salariului. De la unii profesori pe care

LICEUL „UNIREA” — 125

i-am prins în viață, am aflat că restul timpului era rezervat cercetărilor literare și științifice: își pregăteau examenele de doctorat, scriau cărți, manuale școlare, articole, editau publicații (N. Al. Rădulescu a fost redactorul „Milcoviei”, Ion Diaconu — directorul revistei „Ethnos”, I. M. Rașcu a scos „Anuarul Societății Literare «Grigore Alexandrescu»”, iar alții au colaborat la revista „13” și la alte periodice locale și centrale).

Unora dintre ei, precum I.M. Rașcu, Al. Graur ș.a., li s-a creat posibilitatea să-și continue specializarea la Paris, plătind din salariul lor susținătorul și întreținându-se cu restul în capitala Franței.

Ieșirea la pensie a profesorilor era sărbătorită cu mare fast. Iată ce spune în legătură cu un asemenea moment D.F. Caian: „Ieșirea mea la pensie a fost, pentru mine, un eveniment pe care nu-l pot uita.

Cele petrecute atunci le dau aici, după o corespondență publicată în «Revista învățământului primar», anul 1899, aprilie, 15.

«La 31 martie 1899, d-l D.F. Caian, profesor la liceul din Focșani, trecând la pensie, și-a luat rămas-bun de la colegii și elevii săi.

A fost o serbare solemnă și impozantă.

În curtea liceului s-au așezat în șiruri regulate toți școlarii în număr de 700 cu steagul în frunte. (E vorba de steagul liceului — n.n. P.D.). Au fost toți profesorii liceului, câțiva membri ai corpului didactic primar, profesoare ale școlii secundare de fete și un număr mare de cetățeni.

D-l D.F. Caian, foarte emoționat și cu lacrimile în ochi, a rostit cu multă simțire și cu multă durere în suflet cuvântarea sa de rămas-bun, profesorii și elevii, de asemenea, erau mișcați și cu lacrimi în ochi.

După d-l Caian, au luat cuvântul d-l Emil Constantinescu, directorul liceului, d-l profesor C.I. Lupu, dr. Rozin, fost elev al d-lui Caian, d-l Leonida Bălan, elev în clasa a VII-a.

Toți aceștia au relevat meritele d-lui Caian, ca profesor, munca și devotamentul său puse în serviciul școlii și al națiunii. Tinărul L. Bălan, terminând cuvântarea sa bine simțită, a oferit d-lui Caian, din partea elevilor, o prea frumoasă coroană de stejar, ale cărei panglici în tricolor național purtau inscripția «Amintirea d-lui D.F. Caian, profesor, elevii Liceului „Unirea”. 31 martie 1899».

După aceasta, profesorii împreună cu elevii rînduiți pe clase au condus pe d-l Caian acasă la d-sa, purtând în virful steagului coroana oferită, cîntînd „Deșteaptă-te, române” și aclamînd pe profesorul lor.

În seara zilei, profesorii liceului au dat un banchet în onoarea d-lui Caian, la care au luat parte și câțiva din foștii elevi.

La banchet s-au rostit mai multe toasturi prin care se exprimă dragostea colegială, stima și venerațiunea de care se bucura d-l Caian.

La urmă d-l Caian, adînc mișcat, mulțumi colegilor și foștilor săi elevi, pentru iubirea și stima ce i-au arătat, relevînd greaua misiune a profesorului și urînd tuturor colegilor săi (...) a-și termina cariera cu bună sănătate.

În timpul banchetului, s-au primit mai multe telegrame din oraș și din afară, iar cei prezenți, după ce au dat o telegramă de felicitare d-nei Caian Maria, au oferit d-lui Caian, spre aducere aminte, un pergament scris în stilul cronicarilor și purtînd semnăturile tuturor.

La orele 12 din noapte, banchetul s-a terminat și toți cei prezenți l-au condus pe d-l Caian acasă, unde d-na Caian i-a primit cu mare bucurie și le-a mulțumit pentru dragostea ce au arătat colegului, care părăsește nobila misiune a profesoratului.

Astfel s-a terminat această serbare, care va rămîne neuitată». (D.F. Caian: „Ieșirea mea la pensie” în „Anuarul Liceului «Unirea» pe anul școlar 1910—1911”, Focșani, Tipografia „Unirea” Al. Codreanu Succesori, 1911, p. 10—11).

Cu adîncă durere îi conduceau și pe ultimul drum. Atunci, se întreprindeau cursurile, se evocau faptele lor de seamă, curgeau lacrimi.

În afara „Anuarului”, în care scripte se puteau aduna, în mod organizat, cronologic, atitea întimplări ?

*

Elevii trebuiau să fie elevi și exigența era la ea acasă. Măsurile disciplinare regulamentare erau luate de consiliul profesoral, fără riscul de a fi anulate de forurile superioare.

Destul de grăitoare, în acest sens, este „Situațiunea individuală și generală a elevilor la sfârșitul anului școlar 1898—1899 :

— Totalul școlarii înscriși	662
— Retrași în cursul anului	91
— Promovați	201
— Corigenți	182
— Repetenți	133
— Eliminați	34
— Drept examen (sic !) în sept.	34
— Decedați	3"

Extragem situația statistică a clasei I A :

„— Totalul școlarii înscriși	52
— Retrași în cursul anului	7
— Promovați	21
— Corigenți	9
— Repetenți	14
— Drept examen (sic !) în sept.	1
— Eliminați	0"...

111... și a ultimei clase (a VII-a) :

„— Totalul școlarii înscriși	33
— Retrași în cursul anului	2
— Promovați	16
— Repetenți	1
— Corigenți	9
— Drept examen (sic !) în sept.	3
— Decedați	2"

Ultimul rezultat este totuși bun. În anul școlar 1908—1909, clasa a VIII-a reală avea doar... 5 elevi...

Și-acum situația la sfârșitul anului școlar 1928—1929 :

„— Înscriși în septembrie 1928	624
— Retrași în timpul anului	76
— Rămași la finele anului	584

— Din aceștia au promovat în iunie 218 (34,94 la sută), repetenți 165 (26,44 la sută), corigenți tot 165, deci 26,44 la sută.

În septembrie, din 165 de corigenți, 1 s-a retras, 145 au promovat și 19 au rămas repetenți, deci : 87,87 la sută promovați, 11,51 la sută repetenți. Rezultatul general : 58,17 la sută promovați, 29,48 la sută repetenți".

Prof. Alex. Ispas, directorul liceului și autorul „Anuarului”, analizând această situație, notează :

„Coeficientul mare de repetenți observat în ultimii ani ar putea apărea multora ca o consecință a defectuoșității în felul de organizare și funcționare a învățământului în Liceul «Unirea». Se vîntură pe ici pe colo de unii, care au găsit în liceul nostru numai birou de eliberat certificate de promovați, fără alte preocupări de învățatură — asemeni ponoase.

Voi căuta să examinez sumar, în lumina unei conștiințe răspunderi, cauzele mai hotărîtoare ale acestor emoționante rezultate nefavorabile.

Capacitatea mutuală a elevilor formează o scară cu infinite trepte, de la inteligența vie și scilpitoare a unora dintre elevi, foarte puțini, evident, pînă la mințea redusă a altora vecină cu infirmitatea.

Natural că majoritatea o formează cei medlocru înzestrați. Totuși sînt și foarte mulți submediocri.

(Continuare în pag. 3081)

FOȘTI ELEVI AI LICEULUI „UNIREA”

G. G. LONGINESCU(profesor de chimie neorganică la Universitatea din București,
membru corespondent al Academiei Române)

DE LA LICEUL „UNIREA” DIN FOCȘANI

Amintiri răzlețe

„Natura”, 15 aprilie 1926

Am fost elev la Liceul „Unirea” din Focșani în 1882 și 1883, în clasa I și a II-a. Cînd am intrat în liceu, cursurile se făceau în localul cel vechi din str. Sirbească. Clasa I era într-un fost grajd boieresc. Cea mai veche amintire de atunci e o lecție de franceză. Domnul Pamfil, mulți ani trăiască, pe atunci tinerel de tot, mă scosese la tablă și-mi dicta cuvinte franțuzești. Aud și astăzi cum scriind cuvîntul *maître*, cu circumflex pe i ne spunea că acest semn ține locul lui s din cuvîntul de la început, *maistre*. Îmi amintesc și de o vizită a Ministrului de Instrucție de atunci, V. A. Ureche, care intrase în clasă însoțit de un fiu al său în uniformă de elev de la un liceu particular din București. (Era Nestor Ureche, inginerul priceput de mai tîrziu și îndrăgostitul de frumusețile Bucegilor pe care i-a descris ca nimeni altul. Acum doarme și el somnul de veci). Pe la Sf. Dumitru, liceul s-a mutat în localul cel nou¹⁾ de pe Bulevard. Clasa I era în mijlocul clădirii între cele două aripi. Clasa a doua era într-o sală din aripa din dreapta, cînd privești din stradă. Deasupra clasei I era o sală la fel, în care a fost expoziția agricolă.

Mă văd și astăzi în clasa I și a II-a. Aud pe profesori explicînd și mă văd ascultat.

Aud pe Domnul Caian, profesorul de latină, spunîndu-ne mereu: „Românul e deștept, băieți. Îl iei de la coarnele plugului, îl pui într-o fabrică, îi arăți mașinăriile și el învîrtește apoi roțile și șuruburile, par' că tot în fabrică a trăit. Românul e deștept, băieți”. Și avea dreptate, bunul român și bunul profesor. Îl văd supărat cînd un elev i-a spus că turca-ae e de genul feminin. „Da' ce, mă, ai văzut tu ture cu rochie?” — întrebă furios profesorul.

Mă văd în sala de deasupra clasei I, împreună cu toți profesorii, cu toți elevii liceului. Venise un sas ca să ne arate cel dintîi fonograf. Spunea că el era prieten cu Edison și că marele inventator i-a dat numai lui dreptul să arate fonograful în Europa. Văd aparatul așezat pe trei picioare înalte, ca la un aparat fotografic, văd un sul care se învîrtea cu două greutateți de ceasornic pe care le ridică din cînd în cînd. Văd niște aripi care băteau aerul pentru ca mișcarea să fie uniformă. Văd o foiță de cositor înfășurată pe sul. Aud pe sas explicînd teoria sunetului. Era, desigur, vorba de vibrații de care n-aveam nici habar pe atunci. Nu înțelegeam deloc cum poate vorbi un fonograf. Dar ca prin minune am înțeles totul, sau mai bine zis, mi s-a părut că înțeleg, cînd sasul arătînd pilnia în care se vorbește spuse că în fundul ei se găsește o foiță și că în mijlocul ei e un vîrf de diamant. Nu mai răminea nici un secret pentru mine. Cum să nu vorbească fonograful, dacă are vîrf de diamant. Cite înțelesuri de acestea pe dos nu încintă atîta lume mai mare decît eram eu atunci. Și fonograful a rostit atunci o cuvîntare, care începea cu vorbele scoase ca pe nas: „Salutare, fonograf din România”. Tot atunci sasul a arătat și telefonul Bell cel dintîi cu care s-a vorbit desigur în Focșani, între cancelaria de jos și sala de sus. Noi nu auzeam nimic, fiindcă auzeau numai cei care puneau telefonul la ureche.

O explicare la fel am dat și pentru fotografie. Se ținuse în Focșani un concurs al studenților de pe atunci, mi se pare cel dintîi. Serbările

¹⁾ Astăzi, clădirea adăpostește Arhivele Statului din Focșani (nota red.).

date în cinstea studenților trebuiau să cuprindă și fotografierea lor. Aceasta s-a făcut în fața teatrului Lupescu. Priveam plin de uimire, și nu pricepeam cum fotograful a putut să deseneze numai în câteva clipe atîta mulțime de lume și atît de bine. Fotograful avea haine de catifea neobișnuite la ceilalți oameni. În această deosebire sta pentru mine toată taina fotografiei. Cum să nu fotografieze neamțul dacă avea haine de catifea (...).

Mă văd la poarta liceului, așteptînd să se deschidă. Un băiat îmi vorbea de însușirile ciudate ale argintului viu. Îmi spunea cum se mișcă întruna fără astîmpăr și cum roade totul în această mișcare. E destul să faci o scobitură în acest perete, era al cancelariei, care se găsea în aripa din dreapta în colțul de la stradă, e destul să pui câteva picături de argint viu și el rozînd și iar rozînd peste noapte să dărîme tot liceul. N-am mai căutat nici o explicație la această năzdrăvănie. Dar eram cu totul nemîngîiat că n-aveam acele picături de argint viu. Aș fi făcut o scobitură în zidul liceului pentru ca peste noapte să-l văd dărîmîndu-se. Nu era groaza de carte care mă îndemna la aceasta. La sfîrșitul anului, am ieșit înțiu la clasificare, și am luat coroană. Era poate cea dintîi curiozitate a omului de știință. Dar de ce mi-ar fi plăcut să se dărîme liceul nu știu nici acum. Poate că era la mijloc o mare neplăcere în așteptarea pe stradă a ceasului în care se deschidea poarta, poate alte neplăceri pe care fără îndoială le făcea școala copilului (...).

Văd pe blîndul Domnul Mincu, arătîndu-ne desenul liniar și învățîndu-ne să facem tot felul de desene frumose din cercuri și din linii, trase cu compasul. Vorbea delicat și nu ocăra niciodată. A murit tînăr.

Îmi răsună și azi în ureche glasul puternic al Domnului Codreanu, care ne îngrozea și prin înălțimea sa, dar care era un om bun și pe care l-am avut în urmă și profesor și corespondent la Liceul Național din Iași. Mă văd cum mă asculta „Peneș Curcanul”, cu cartea dinainte.

Îmi amintesc ca azi lecțiile de istorie ale Domnului Tîpșeu, care vorbea oratoric și repeta mai la fiecare lecție: „ei, Domnilor, omul propune și Dumnezeu dispune”. Cu el am făcut și o parte din geografie. Înlocuitorul său la geografie ne-a arătat în clasa a II-a un număr din revista *La Nature* cu un articol despre *Insula Paștilor*, descoperită pe atunci, cu harta ei.

Îmi amintesc și pe Domnul Vasilian, profesorul de muzică. De trei ori m-am rugat să mă primească în cor, de trei ori m-a pus la încercare să cînt și niciodată n-am fost găsit bun. Mi-a părut rău de tot și îmi pare rău și azi, fiindcă de atunci n-am mai vrut să aud de muzică și am rămas om nepriceput în această privință.

*

Amintiri duioase, tîrîți încet ca greieri printre negre vechi ziduri, cum spune Eminescu.

Tîrîți în suflet și mă faceți să trăiesc copilăria de acum patruzeci și trei de ani. Și împreună cu ea faceți să trăiască și pe bunii mei profesori, profesori care au muncit cu toată tragerea de inimă pentru înălțarea Liceului „Unirea” din Focșani.

Grea e menirea unui profesor și azi ca și ieri, dar mare e răsplata noastră de a trăi în amintirea elevilor noștri și de a fi pomeniți cu dragoste, și poate cu o lacrimă în ochi, încă mulți ani după plecarea noastră din această lume.

Inchin aceste rînduri întru pomenirea foștilor mei profesori. Urez profesorilor de azi de la Liceul „Unirea” din Focșani să fie pomeniți la rîndul lor cu tot respectul și cu toată recunoștința pentru munca obositoare cu care luminează copiii din Focșani.

Aceste rînduri au fost citite de fratele meu, profesorul de drept roman, S.G. Longinescu, la sărbătoarea de duminică, 24 Ianuarie 1926 pentru împlinirea de șaiszeci de ani a Liceului „Unirea” din Focșani*).

* G.G. Longinescu — Cronică științifică, vol. III. București, Tipografia I.N. Copuzcanu, pag. 165—172.

CENTENAR M. KOGĂLNICEANU

M. Kogălniceanu și istoria

Mesajul unui destin exemplar

de prof. univ. dr. Gh. PLATON,
membru corespondent al Academiei Române

Vorbind despre Mihail Kogălniceanu, despre capacitatea de cuprindere a minții sale și despre faptele în care și-a materializat elocotitoarea-i energie creatoare, A.D. Xenopol observa, pe drept că acesta a fost una din acele naturi alese „ce greu încap câte două alături în un veac; pentru care timpul cât l-a trăit a fost prea scurt și spațiul în care i-a fost învoit să se miște prea neîncăpător spre a dezvolta uriașa putere a concepțiilor, cugetărilor și năzuințelor lui... Lucrarea lui în folosul poporului său este atât de însemnată, că fără dinsa starea în care astăzi ne aflăm nici n-ar putea fi gândită. A lăsat după el o mare dungă de lumină și generațiunile viitoare vor întîlni prefațindeni numele său legat de tot ce s-a făcut și mare și însemnat în marea și însemnata epocă a regenerării noastre“).

Reprezentant ilustru al partidei naționale, îl întîlnim angajat direct, în opera de edificare culturală și politică a României moderne; participind, cu ferwoare, la Revoluția din 1848 și la revoluțiile care au urmat — cele pentru unitate și independență — înscriindu-se, prin contribuția intelectuală, politică și prin faptă civică, în galeria făuritorilor statului modern român. A scris și a făcut istorie, situându-se printre personalitățile de seamă ale secolului naționalităților.

A fost publicist și istoric, îndrumător cultural și om politic în sensul superior al termenilor. A răspuns, cu înalt spirit civic și patriotism, dar și cu o desăvîrșită competență, chemărilor timpului său, risipindu-și efortul, cu generozitate, între cuvîntul scris și fapta civică și politică. Opera sa, deconcertantă prin diversitate, comportă, totuși, cum bine s-a spus, o unitate, as gurată prin conve gența planurilor. Istoricul întovărășește, mereu, pe scriitor, pe economist, pe omul de stat, pe orator, pe publicist, fiecare din aceste ipostaze avînd ca trăsătură comună spiritul prin excelență istoric al militantului²⁾.

Aplecarea spre studiul și spre scrisul istoriei nu este întîmplătoare, izvorită doar din pasiune intelectuală. Asemenea celorlalți „căzuși“ ai

1) A.D. Xenopol, Mihail Kogălniceanu, Discurs de recepțiune la Academia Română, cu răspuns de D.A. Sturdza, București, 1895.

2) Al. Zub, Mihail Kogălniceanu istoric, Iași, Editura Junimea, 1974, p. 820.

generației din care face parte, crescut „în larva ideilor nouă”, în vremea veritabilei explozii de viață națională care a urmat revoluției din 1821, el avea deplin format sentimentul responsabilității naționale și bine deslușite direcțiile spre care urmau să fie canalizate eforturile necesare regenerării. Istoria, ale cărei rosturi — multiple — educative, sociale și naționale le cunoștea, urma să fie, pentru tinărul Kogălniceanu, domeniul predilect al activității ce să-i ofere cîmpul trebuincios desfășurării ursorii sale energii. Contactul cu „Europa luminată” și frecventarea cursurilor de ținută de la universitățile germane l-au familiarizat cu marile curente ale timpului, cu rostul istoriei ca paladiu al naționalității, limpezindu-i gândurile și ordonîndu-i actele. Talentul și curiozitatea intelectuală, capacitatea sa de asimilare l-au ajutat să-și însușească, în scurtă vreme, temeinice cunoștințe, pe care avea să le valorifice în activitatea sa viitoare.

Nu a avut însă răgazul să-și consacre întregul timp scrierii istoriei poporului său și afirmării principiilor pe care trebuia să se sprijine construcția acestuia. A fost nevoit să coboare, devreme, în arena politică pentru a face istorie, pentru a construi societatea modernă în care trebuia să evolueze națiunea română. Istoricul, savantul, devine om politic. Ar fi fost, poate, așa cum aprecia N. Bălcescu, singurul în măsură să realizeze istoria românilor în viziunea modernă impusă de timpul în care trăia. Maturitatea gândirii sale — pe care, în 1840, o elogia Aaron Florian, profesor de istorie de la Sfîntul Sava³⁾, reprezenta o cheazășie în acest sens.

Opera sa istorică nu este prea întinsă. Proiectele depășesc, constant, realizările practice. Lucrările începute, de capitală importanță, nu pot fi dezvoltate. Timpul și împrejurările, activismul cultural și politic neobosit nu au îngăduit concentrarea eforturilor doar într-o singură direcție. Această operă, însă, nu rămîne exterioară eforturilor omului politic; le însoțește și le întregeste, le justifică și le consolidează. Pentru M. Kogălniceanu, așadar, istoria nu reprezintă un scop în sine; este un mijloc, un instrument de afirmare a dreptului la existență și la unitate politică a națiunii române. Este paladiul naționalității. „Eu privesc ca patrie a mea, rostea convins, istoricul profesiunea sa de credință — toată acea înțindere de loc unde se vorbește românește și ca istorie națională, istoria Moldovei întregi, înainte de sfîșierea ei, a Valahiei și a fraților din Transilvania”⁴⁾. Ideile generale ale istoricismului romantic sînt îmbrăcate în haină națională, românească.

L'Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transilvaniens — din care, în 1837, a apărut doar primul volum — dă expresie practică viziunii integratoare, naționale, a istoricului, dezvoltîndu-i, totodată, responsabilitatea, capacitatea intelectuală, și pregătirea teoretică. Apreciată în contextul epocii, apariția cărții capătă o semnificație deosebită, situîndu-l pe tinărul autor (avea, atunci, doar 20 ani) în centrul acțiunilor culturale și politice inițiate de partida națională din Principate.

Acestei prime sinteze a istoriei naționale — în prelungirea căreia „Dacia literară” se așază firesc, prin program, orientare și obiectiv final — îi urmează Arhiva românească (1840—1841, 1845), prima revistă cu profil specializat de istorie, a cărei Introducție reprezintă o limpede afirmare a crezului național și patriotic profesat de istoric, dar totodată, și o expunere a bazelor științifice pe care se constituia, sprijinindu-se, istoria

3) Într-o scrisoare către G. Barițiu, din 15 iunie 1840, acesta aprecia că M. Kogălniceanu „este un tinăr bătrîn, un om deplin, un bărbat învățat și patriot”. Apud Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitate națională 1834—1849*, București, Editura Academiei, 1967, p. 34, notă.

4) M. Kogălniceanu, *Opere II*, text, studiu introductiv, note și comentarii de Alexandru Zub, București, Editura Academiei, 1976, p. 394.

CENTENAR M. KOGĂLNICEANU

națională. Cursul de istorie, ținut la Catedra Academiei Mihailene, în anul academic 1843—1844 — din care a fost cunoscut și larg răspândit celebra Lecție introductivă — trebuie să fie — și a fost — o expresie practică, strălucită, a rolului și a rostului istoriei naționale.

Publicarea, apoi, între 1835—1852 a *Letopisețelor Țării Moldovei* (vol. I—III), continuate și completate, între 1872—1874, cu *Cronicele Romaniei* (vol. I—III) și, apoi, a culegerii realizate pentru străinătate — *Fragments tirés des chroniques moldaves et valaques* (1845, vol. I—II) reflectează grija de a crea instrumentarul necesar serierii istoriei naționale.

Cei care cunceaște epoca și este la curent cu direcția spre care era îndreptat efortul național poate să aprecieze nu numai valoarea științifică a operii istoricului, dar îi poate desprinde, totodată, semnificația și mesajul. Situate în contextul în care au apărut, (între 1837 și 1845 cele mai multe dintre ele), lucrările și publicațiile sale capătă o valoare ce se cuvine mai apăsător subliniată și prețuită.

Participând la dezbaterile importante ale epocii, prezent în toate inițiativele ai căror obiectiv era promovarea culturii naționale, M. Kogălniceanu nu a putut întârzi, în domeniul istoriei, tot ceea ce mintea sa cuprinsese a considerat necesar. Astfel, nu a putut să fie finalizat nici proiectul privitor la editarea operelor lui Dimitrie și Antion Cantemir — concepută în 9 volume și nici *Istoria literaturii române*, însoțită de o antologie a prozatorilor și poezilor noi și vechi (proiectată în 1840). De asemenea, corpusul de izvoare narative — *Scriptores rerum rumanicarum sive valachicarum* — care trebuia să cuprindă toate provinciile românești — precum și *Tabelele istorice ale României* (un apendice privind evenimentele ultimului secol, 1766—1866) nu au fost decât parțial realizate.

Dincolo de semnificațiile majore de ordin cultural și național, opera istorică propriu-zisă a lui M. Kogălniceanu, puțin întinsă cum este și lipsită de finalitate în multe din inițiativele mărturisite, are o deosebită importanță pentru dezvoltarea ulterioară a domeniului (a istoriografiei), conferind autorului ei, pe drept, calitatea de „cel dintâi istoric național“, „La început a fost Kogălniceanu“, sint de acord să constate exegeții (poen). Nu întâmplător, B.P. Hasdeu asemăna rolul jucat de M. Kogălniceanu în istoriografia românească cu acela al lui Columb în domeniul geografiei. În același sens, se apreciază că întregul secol al XIX-lea se situează sub semnul *Cronicilor* editate de M. Kogălniceanu. Prin el, cum remarcă și Andrei Oșetea, „istoriografia română a fost eliberată de tradiția cronicească, fiind introdusă în spiritul secolului al XIX-lea, care este liberal și critic“.

Activitatea pe terenul istoriografiei Kogălniceanu a desfășurat-o în anii tinereții, în epoca regenerării. Omul politic, angajat în construirea statului modern, cu aceeași nobilă fervoare, nu a încetat însă să fie istoric. S-a slujit de învățămintele și de îndemnul istoriei în activitatea sa politică în care era înregimentat pentru împlinirea destinului național. Serisul n-a fost pentru dînsul, așa cum s-a remarcat, un amuzament ingenios al spiritului, un gest gratuit. A rămas și s-a afirmat mereu drept „o necesitate, un mijloc de a participa la soluționarea problemelor puse de epocă, de a-și comunica mesajul“⁵.

Meditînd pe marginea operei marelui nostru înaintaș, o meditație mereu necesară, nu putem să nu ajungem la încheierea formulată atât de limpede, de N. Iorga, potrivit căreia M. Kogălniceanu este „actual și contemporan. Îl simțim — traduce N. Iorga propriile noastre gânduri și sentimente — nu numai în noi, prin ce am luat de la dînsul, dar alături de noi, mergînd pe același drum, spre o țintă care este și aceea a vremii noastre. Ne bucurăm de un astfel de tovarăș, ne simțim asigurați și în-

5) Cf. Mihail Kogălniceanu, *Ciclu de conferințe...*, București, 1936, p. 40.

6) Apud Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu istoric*, p. 824.

curajați prin aceea că umbra marilor săi pași se păstrează lângă aceea a silințelor noastre. El e astfel, pentru cei care sînt obișnuiți a se gîndi măcar din cînd în cînd la dînsul, o forță a vremii de azi, prin îndemnul ce pornește din scrisul și chiar din acțiunea lui, prin musturarea ce se desprinde din exemplul ce l-a lăsat⁷⁾.

„Mihail al luminii⁸⁾, cum, pe drept, a fost numit, prin cuvîntul și prin fapta sa „limpezește și fortifică” sufletele noastre⁹⁾, învățîndu-ne să deosebim sensul creator al existenței umane și să-l urmăm îndeaproape.

7) N. Iorga, *Sfaturi pe întuneric*, I, București, 1936, p. 198, 204.

8) „Neamul românesc”, VI, 1911, nr. 111—112, p. 1761—1762. Din cuvîntul rostit de N. Iorga la dezvelirea statuii din fața Universității din Iași (1911).

9) Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu istoric*, p. 817.

M. Kogălniceanu și „Dacia literară”. O ipostază reprezentativă a valorilor culturii și literaturii naționale

de prof. univ. dr. Maria PLATON

Îndemnul de a aduce în actualitate acest capitol consistent și privilegiat pe care-l constituie contribuția lui M. Kogălniceanu la dezvoltarea culturii și literaturii naționale prin mijlocirea „Daciei literare”, prima noastră revistă literară organizată, de ținută și stil, nu s-a ivit doar dintr-o pornire de circumstanță, dictată de împrejurarea calendaristică a celor 100 de ani de la dispariția editorului. Nici din dorința de a rotunji, prin sinteză organică, imaginea biografiei unei personalități care a dominat, prin idee și faptă, o jumătate de veac de viață spirituală românească. Îndemnul pornește din convingerea că, dincolo de centenare, semicentenare și alte conjuncturi de ordin intelectual, impuse și acestea, se înțelege, de o anumită cuviință a vieții noastre culturale, se impune ca, cititori și cercetători, să ne întoarcem, cu o înțelegere exactă a valorii lor de strictă actualitate, spre acele fapte ale trecutului care au modificat structural, imaginea lumii românești și sufletul poporului nostru.

Unul dintre acestea îl constituie apariția, la 19 martie 1840, a revis-

tei „Dacia literară”, adevărată sinteză reprezentativă a valorilor culturii și literaturii naționale, ivită sub veghea spiritului tutelar al „redactorului ei răspunzător”, M. Kogălniceanu.

Întors, în 1838, de la studii din străinătate, cu iluzii mari, voind ca „un alt Prometeu” să prefacă „năravuri, viață, principii”, M. Kogălniceanu a înțeles, cu idealu-i politic determinant, cu competența-i intelectuală și, mai presus de toate, cu simțul contemporaneității, că marile transformări ale societății românești în preajma anului 1848, că puternica restructurare de substanță din toate domeniile, economic, social, politic, în ideologie, mentalitate și gust, trebuiau să-și aibă și o corespundență literară, că nevoia modernizării și democratizării vieții intelectuale se cuvenea a fi, neîntârziat, statornicită pe o documentare programatică adecvată. Clarificările de principii și opțiuni se puteau realiza, considera Kogălniceanu — și toată generația sa — și prin literatură, „calea mai ușoară și mai scurtă pentru renașterea nației”. Nu

CENTENAR M. KOGĂLNICEANU

orice fel de literatură, ci numai una românească, originală (traducerile și imitațiile „ucigătoare ale gustului național nu fac o literatură”), o literatură care să adune în conținutul ei constantele specificității noastre și să le dea o intrupare artistică, un stil. Documentarea programatică adecvată, care să fundamenteze o concepție clară și unitară despre esența și rosturile acesteia și să impună modificările necesare în substanța și formele ei de expresie s-a realizat datorită declarației explicite din Introducție (text scris de Kogălniceanu la 30 ianuarie 1840, în speranța că, după jălba înaintată, la 24 ianuarie, oricîm în viitor, aprobarea nu va întârzi, prea mult, să se ivească). Este programul revistei și al unui întreg curent literar — pașoptismul — este un adevărat act revoluționar, un manifest romantic, ivit, la vreme, pentru a obliga literatura să-și exercite funcția ei socială umanizatoare și civilizatoare dintr-o nouă perspectivă etică și estetică. Prin acest program, „Dacia literară” devine o revistă de direcție, adevărat factor de stabilitate într-o realitate contextuală în continuă mișcare, care a determinat un curent de ideologie și sensibilitate de recunoscută legitimitate și oportunitate.

Încurajînd cultivarea identității specifice a sufletului românesc în artă, „Dacia literară” își fundamentează doctrina ideologică și artistică pe un înalt principiu coordonator: cel național. În ideea de a ne cunoaște „mai înainte de toate, pe noi însine”.

Consolidîndu-l teoretic și aplicîndu-l printr-o întinsă și variată practică literară, singura care dă sens unui program, personalizînd profilul și apărînd profilul unei reviste, „Dacia literară”, simbolică în chiar titlul ei, ca expresie a idealului unității naționale, întemeiată pe o veche realitate geografică, istorică și spirituală, obligă pe scriitorii timpului să-și autohtonizeze sfera tematică a inspirației, slujindu-se de „izvoarele naționalității” (istorie, creație populară, actualitate româ-

nească) și să-și primenească codul retoric, pentru a consolida originalitatea literaturii și a surprinde, cu mijloace specifice, simbolurile mari ale destinului unui popor intrat într-o nouă etapă a devenirii sale istorice.

Militînd pentru triumful specificului național în formele de expresie ale artei cuvîntului, Kogălniceanu, spirit disociativ și nedogmatic, n-a conceput că faptul de a fi național conferă artistului și talent. În prezența etnicului, la el, niciodată, abuziv, criticul artistic își păstrează, nealterate, valcarea și semnificația. „Dacia literară” s-a voit „o foaie românească” pentru „toți românii”, care „s-ar îndeletnici cu producții românești din orice parte a Daciei numai să fie bune” (s.n. M.P.). Criteriul de evaluare apare, așadar, împede afirmat: un material de viață românească, exprimat într-o formă artistică superioară. Definirea spiritului critic, întemeiat pe legile adevărului și ale obiectivității [„vom cîrți cartea, iar nu persoana” (cît de actual i-a rămas îndemnul — și nu numai acesta!)] este o dovadă a recunoașterii oportunității criticii, chiar în momentul în care literatura era „în primejdia de a nu fi românească”, pentru a înlătura pericolul imposturii și al mediocrității artistice. Prin esența și funcțiile sale, literatura era obligată să tindă spre finalitatea estetică, sigur, nu indiferent de materialul de inspirație. Etnicul se întregește, așadar, cu eticul și esteticul pentru a face ca arta cuvîntului, element de expresie a constantelor specificității naționale, să devină, pătrunzînd „adînc în popor”, și un instrument de organizare a conștiinței publice de solidarizare etnică și etică realizînd acel „etern laolaltă și împreună” cum va spune mai tîrziu, cu darul expresiei poporului românesc.

În spațiul restrictiv al acestor pagini, nu putem stărui asupra tuturor liniilor directe care structurează conținutul programului revistei lui Kogălniceanu și substanța întregii literaturi a perioadei pașoptiste, care a făcut dovada valabilității și

IN MEMORIAM

oportunității principiilor afirmate. Cele câteva considerații comunicate au ținut să demonstreze cât de nou, cât de deschizător de drumuri a fost tot ce a gândit Kogălniceanu, prin mijlocirea unei publicații literare, adevărată martoră a inteligenței și sensibilității unei epoci istorice, în problemele esenței și funcțiile artei cuvântului, cât de oportun și de actual a fost — și a rămas — modul particular în care a făcut pe scriitori să gândească literatura în raporturile ei cu realitatea, văzând în ea o problemă a conștiinței umane colective. Noutatea și importanța unor asemenea idei le-au asigurat autoritatea și legitimitatea

dincolo de epoca în care s-au ivit. Suprimată după trei numere, „Dacia literară” a trăit, prin spiritul ei, prin destinul ei activ, o viață fără moarte, perpetuându-și și improspătându-și neconținut mesajul. Esența acestui nobil mesaj, ajuns la noi nealterat în semnificațiile lui adânci, a rămas — și aici trebuie să rămână — la temelie multor tendințe ale vieții și literaturii contemporane, iar judecata posterității se cuvine să măsoare dimensiunea teoretică și practică a contribuției lui M. Kogălniceanu nu numai din unghiul epocii care a produs-o, ci în perspectiva orientării întregii culturi naționale, urmărită în devenirea ei modernă.

Optica lui M. Kogălniceanu

„Omul acesta era un gânditor, era un experient cercetător al Europei, un luptător cu ținta bine hotărâtă”.

N. IORGA

de prof. univ. dr. Alexandru HUSAR

La incidența a două lumi, în condițiile emancipării națiunii române în plan european, fruntaș al generației sale, Kogălniceanu joacă în istoria noastră un rol cardinal. Fiul vornicului Ilie Kogălniceanu e unul din exponenții acelor tineri boieri „cu mare dragoste de țară, care învățând la Universitățile apusene, se întoarseră către poporul lor cu hotărârea de a-l ridica, de a-l lumina și de a-l face să-și cîștige un loc de cinste în lume”.

În toate țările continentului nostru, epoca modernă aduce cu sine intensificarea mișcărilor naționale; popoarele moderne se constituie în națiuni autonome, își revendică unitatea națională. În urma tratatului de la Adrianopol, Principatele Române tind spre același țel, și problemele mari ale Europei își caută un răspuns și la noi. Prin felul său de a gândi, prin orizont, prin cultură, Kogălniceanu a fost, cum scria O. Goga, „cel dintîi creier românesc organizat în sens modern care primește și elaborează problemele gândirii continentului din vremea lui pentru a le pune de acord cu interesele naționale”. Așa se explică — pe de o parte — tendința sa de a ne face cunoscuți Europei (în vremea cînd omul care „a parcurs toată Germania și o parte a Franței” peste tot întîlnia „cele mai puține noțiuni adevărate despre Moldova și Valahia; abia se cunoștea așezarea lor geografică, istoria lor, obiceiurile lor fiind ignorate chiar de oamenii cei mai învățați”), pe de alta — năzuința sa de a referi permanent stările de la noi la realitățile sociale, politice și culturale europene — principiile întregii lui acțiuni.

Abia în drum spre Franța, făcînd primii pași în afara hotarelor, el scrie din Lemberg tatălui său, dînd glas compasiunii față de soarta țărănimii de acasă, surprins de diferența dintre metodele de cultivare a pămîntului în Moldova și Galiția. Invocînd „săraca Moldova”, le amintește surorilor sale, din Franța, de „bietul popor dezmoștenit de pămînturi și

CENTENAR M. KOGĂLNICEANU

drepturi". Arată, prin contrast, că „aici totul îi slobod : fieștecare om îi craiu și poate să vorbească și să scrie ce îi va plăcea, fără să fie oprit". Uimit de efectele unor libertăți democratice inexistente în țara sa, scrie surorilor, revoltat că în patria sa mai există sclavie, exprimându-și dorința de a lupta pentru „egalitatea tuturor înaintea legii, fără distincțiune de avere și de naștere”, căci în „Europa luminată” a învățat — scria el altădată — că „fieștecare om îi deopotrivă” și „unul se deosebește de altul numai prin merite și fapte bune”.

Fără a se lăsa însă sedus de prestigiul și progresele țărilor civilizate, el se afirmă ca un fiu credincios al Moldovei; scrie surorilor sale, din Franța: „E o țară frumoasă, bogată, civilizată, puternică. Dar, cum eu nu sînt francez, prefer patria mea”. Convins că adevărata civilizație constă din libertăți democratice, totuși, cu gîndul acasă — arătînd că în Germania conservatorii dezrobesc țăranii, se interesează de școli..., el întreabă pe tatăl său: „Dar dv. boierii ce faceți?”. Și infierînd unele aspecte de la noi, scrie cu alt prilej, pe un ton indignat: „rușine moldovenilor, care se dezonorează astfel în ochii Europei”.

Paralel, ca un alt Șincai, departe de țară, își face excerpte din cronică străine referitoare la istoria noastră și veghind nopți întregi, ca un alt Bălcescu, citește și extrage din presa străină tot ce publica despre țările noastre. Îndemnat de iubirea de țară, de dragoste față de poporul său, sau solicitat de savanții străini, — în această optică, redactează el însuși un șir de lucrări menite a înălța istoria noastră, limba și cultura poporului nostru în conștiința lumii europene. Publică, astfel, în *Lehman's Magazin für die Literatur des Auslandes*, prima sa lucrare *Moldau und Wallachei. Romänische oder Wallachische Sprache und Literatur* (Berlin, 1837) — o ripostă la cartea filologului F.G. Eichhoff *Parallèle des langues de l'Europe et de l'Inde* (Paris, 1836) — o scurtă privire asupra micii noastre literaturi de pînă atunci, în care N. Iorga vedea „o călduroasă apărare a culturii românești unice”. În cartea sa, Eichhoff subestima limba și literatura română, spunînd că limba română n'offre que peu de culture et par conséquent peu d'intérêt. Dovedind, calm și ponderat, că avem o veche cultură în limba română, o veche literatură religioasă, istorică, juridică etc., în lucrarea sa — prima încercare a istoriei literaturii noastre — Kogălniceanu amintea pe marii cronicari, pe D. Cantemir („cunoscut în întreaga Europă”), prezenta cărți populare, cărți militare și de știință, școli, instituții culturale, muzee, societăți științifice, arătînd că — după numărul mare al tipografiilor care scot cărți de literatură română — putem dovedi cât de tare e răspîndit interesul pentru limba română și ce activitate se manifestă în ea, infierînd afirmațiile filologului Eichhoff.

Convins că istoria unei națiuni exercită o mare influență asupra considerației de care ea se bucură în fața altor națiuni, că o bună istorie a patriei va avea ca urmare a ne ridica în stima altor popoare și a demonstra acestora că națiunea română are adînci rădăcini în trecut și frumoase destine în viitor, scrie *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des valaques transdanubiens* (Berlin, 1837), urmată de o nouă ediție cu titlul *Histoire de la Dacie, des Valaques transdanubiens et de la Valachie* (1854), o adevărată sinteză a istoriei noastre, pe care Iorga o considera „cea dintîi istorie a tuturor românilor în spirit hotărît național”.

Protestînd împotriva ignoranței Occidentului față de Țările române („din toate țările Europei răsăritene, azi aproape cele mai puțin cunoscute”, deși istoria acestora a „plină de fapte eroice”, cu senina indignare a lui Miron Costin și demnitatea de ton a acestuia — în aceeași optică — el voia să arate europenilor că istoria acestui popor merită a fi cunoscută, că moldo-valahii au virtuți ce se pot afla la un popor, iar viciile lor sînt doar rezultatul relei ocîrmuirii la care au fost supuși pînă acum. Bazată pe o amplă bibliografie (75 de lucrări românești, latinești, franceze, germane, italienești și grecești) — în ciuda unor goluri de informație explicabile la un autor în vîrstă de 20 de ani, impresionînd prin concepție și

IN MEMORIAM

metodă de lucru, pasiune și avânt, dar mai ales prin optica sa, această istorie anunță cu decenii înainte uriașa construcție a lui A.D. Xenopol și N. Iorga.

Având meritul de a vedea în popor, pe linia lui Thierry, Michelet, Maccaulay, un factor creator al istoriei, „izvorul tuturor mișcărilor și isprăvilor, fără de care stăpînitorii n-ar fi nimica” și extinzînd studiul său la stările sociale și morale, obiceiuri, moravuri, cultură etc., fără a se limita la istoria politică, la „viața domnilor”, privind deci istoria în sensul modern, unind spiritul critic al școlii lui Ranke cu pragmatismul școlii franceze, Kogălniceanu e cel dintîi istoric critic român, întemeietorul istoriografiei naționale. În celebra sa lecție de inaugurare a cursului de istorie națională la Academia Mihăileană, subliniind interesul universal al istoriei noastre, el pune poporul român alături de cele mai vechi popoare ale Europei. Evocă lupta națională a românilor, care aproape trei veacuri au apărut cu sabia „creștinătatea” împotriva tuturor puterilor Islamismului, jucînd un rol de avangardă a forțelor ocrotitoare ale Europei. Arată că în secolele XVI și XVII, mai ales, aveam școli vestite în tot Orientul, și Moldova e una din cele dintîi țări ale Europei în care invenția tiparului a fost introdusă. Iar dascălii și praviliștii români sînt chemați la curtea țarilor Rusiei. Strămoșii noștri avansau „cu un pas grabnic pe calea civilizației Apusului”. Dar, jugul turcesc ne izolează și, în epoca fanarioților, o aristocrație ignorantă, sprijinită de Poartă și de Cler, ține în lanțuri un popor de două milioane de oameni, și, în vreme ce toate popoarele Europei înaintează spre noi forme de viață, noi, cu aceeași repeziciune, „ne apropiem de pieire”. Văzînd în evenimentele de la 1821, care ne-au deșteptat „duhul național”, un moment al regenerației noastre și întrezărînd în epoca sa, în pragul Revoluției de la 1848 și al Unirii, perspectiva împlinirii unor mari făgăduințe, Kogălniceanu deschidea istoriei noastre — în această optică — un larg orizont.

Acest larg orizont cultural și politic luminează mobilele unei vaste acțiuni întreprinse în slujba aceluiași țel care finalizează întreaga sa viață.

M. Kogălniceanu și Focșanii

De la Kogălniceanu am învățat să ne privim istoria deopotrivă „ca licoana vremii trecute” și ca „testament lăsat de către strămoșii strănepoților, ca să le slujească tălmăcire vremii de față și de povățuire vremii viitoare”.

Către imaginea lui, ctitor de Românie modernă, ne îndreptăm acum. la centenar, privirea și noi, focșănenii, ca o datorie de suflet și istorie, date fiind legăturile lui cu Focșanii și locuitorii lui de peste veac.

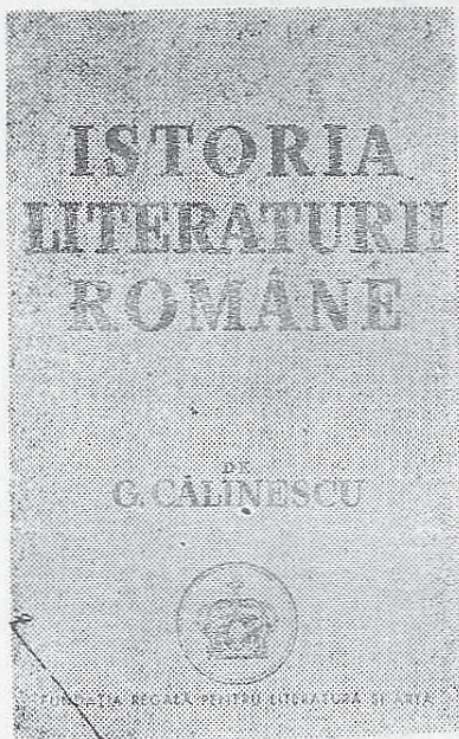
Aceste legături nu pot fi reduse la sporadicele treceri ale lui Kogălniceanu prin Focșani sau la scurta, dar rodnică, perioadă a activității sale în Comisia Centrală. Ele își au

fire trainice și nevăzute, izvorite, mai întîi, din marea carte a neamului — istoria, apoi din întîlnirea sa cu oamenii locurilor în momente de afirmare plenară, politică și culturală, a neamului nostru.

Din slovele cărții de istorie a aflat el faptele și întîmplări petrecute în timp, aici, pe Mileșev. Cunoașterea istorică a locului, realităților economice și a legăturilor interumane, caracteristice unui țîrg de graniță, arbitrar separat în Focșanii Moldovei și Focșanii Munteni, i-a permis omului politic și de cultură Kogălniceanu să-i intuiască și să-i

(Continuare în pag. 3100)

ANIVERSĂRI

G. CĂLINESCU :
ISTORIA LITERATURII ROMÂNE
DE LA ORIGINI PÎNĂ ÎN
PREZENT

prof. univ. dr. doc. Constantin CIOPRAGA

Tentația îmbrățișării unei literaturi în toto, în diversitatea manifestărilor sale, reprezintă, în cele din urmă, un fel de „aventură intelectuală”, căci, dincolo de curente și grupări general recunoscute, intră în joc anumite imponderabile, de unde perspective și opțiuni înșelătoare. Timpului care desface legăturile dintre creatorii unei epoci, i se opune, în cazul lui G. Călinescu, un ochi angajat în explorări pasionante și migăloase, propunând nu atât reconstituiri — uneori imposibile —, cât puncte de vedere destinate a ne integra (ca într-un mare muzeu) în fluxul epocilor, în sensibilitatea și complexele lor, în mărturiile despre omenescul în mișcare. În fond, mituri, istorie, filozofie, zbateri sociale și monologuri existențiale, toate își pun amprenta în literatură, combinându-se multi-form și revelându-se, — iar a le interpreta înseamnă a urmări relațiile lor de adîncime, a le privi în funcțiile lor iradiante și în expresia lor estetică. Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent (reeditată cu o sută zece pagini în plus față de ediția din 1941) probează că nu fotografierea trecutului la rece putea interesa, ci acel spirit asociativ care incită fantezia ; nu mulțimea obiectelor filmate, ci capacitatea de focalizare într-un spectacol de incontestabilă originalitate. Sînt desigur lucruri contradictorii sau discutabile în impozanta Istorie a lui G. Călinescu, dar tocmai acestea îi conferă personalitate, valoarea oricărei opere de acest gen neținînd de volumul faptelor materiale, de cantitatea de date — ori-cînd pasibile de completări —, ci de elevația și substanța ideilor. În acest sens, se poate anticipa cu certitudine că Istoria lui G. Călinescu, în multe privințe comparabilă cu Istoria literaturii italiene a lui De Sanctis (publicată în 1870—1871), dînd curs încă mai mult decît acesta subiectivității și tendințelor polemice, va fi o operă mereu actuală și seducătoare.

SEMICENTENARUL „ISTORIEI” CĂLINESCIENE

Voința de monumentalitate și-o așeza G. Călinescu sub geometria spîritului clasic, dar structura și reacțiile lui sînt ale unui romantic explosiv. „Sînt un ataraxic petulant” — declara el (într-un dialog cu Ion Biberi), căutînd un centru de balans între cei doi termeni antinomici. Marea sa carte, monumentală nu doar în sensul masivității, nu depășește ca dimensiuni Istoriile unor Francesco De Sanctis, ale cuplului Joseph Bédier și Paul Hazard, pe aceea în cîteva volume a lui N. Iorga —, monumentalitatea ținînd la G. Călinescu de modul de a pune în valoare originalitatea noastră în literatură. „Istoria literaturii române — sublinia el în lapidarele pagini finale — nu poate fi decît o demonstrație a puterii de creație române, cu notele ei specifice, arătarea contribuției naționale la literatura universală...”. Comparația cu alte civilizații e făcută de la un orizont deschis observării reliefulor: „Noi sîntem romani, ca și francezii gallo-romani, popor străvechi adică, cu notele lui etnice neschimbătoare esențial, primind limba și cultura latină. În fond sîntem geți și e mai bine a spune că, în felul nostru, am primit și noi succesiunea spiritului roman, pe care trebuie să-l continuăm de la longitudinea reală, fără mimetisme anacronice...”. A demonstra fără complexe provinciale, cum a făcut-o G. Călinescu în cea dintîi istorie completă din perspectivă estetică a literaturii române, că nasc și la noi creatori străluciți, a vedea lucrurile din interiorul fenomenului romanic și în același timp a le raporta — fără a cădea într-o „seacă enciclopedie” — la fenomenul universal, iată în ce constă monumentalitatea Istoriei sale. Alt termen, pe lângă cel de monumental, alăturat acestei opere reprezentative pe plan național, e cel de roman: un roman al literaturii române. Cu alte trăsături decît la viziionarul liric De Sanctis, ori decît la pozitivistul Lanson —, G. Călinescu vizează „sinteza epică”, istoria literaturii fiind, în concepția sa, o „comedie umană”...

Dacă „faptele istorice”, remarca el, cele aparținînd fenomenelor reale, sînt de domeniul evidenței, „faptelor ficțiunii trebuie să le dovedim realitatea artistică, drept care, de aici încolo intră în acțiune ceea ce Albert Thibaudet numea creație critică. „A construi — scria acesta în 1930 — înseamnă a folosi materiale preexistente, a executa un plan, a pune în mișcare o inteligență mecanică; a crea înseamnă însă a participa la însăși puterea naturii, a produce, printr-un geniu analog celui al naturii, ființe vii ca și cele ale ei (...). A crea înseamnă a face ceva nou...”. Noi sînt la G. Călinescu inepuizabilele disponibilități de expresie, metaforele și formulele plasticizante asociate erudiției; nouă — transformarea lecturii dintr-un act de cunoaștere într-un act de creație și sinteză, proces reclamînd nu numai un „cap epic”, dar și deschideri spre istorie și antropologie, spre filozofia culturii și spre arte în general, toate acestea puse într-o ordine inedită. Titluri de capitole ca *Începuturile*, *Intemeierea prozei*, *Îndrumări spre clasicism*, *Moderniștii*, *Noua generație* și altele punctează, într-o viziune circulară, momente făcînd joncțiunea între origini și prezent — forme puse în lumină de un Ioanide sui generis, operînd cu blocuri mari, cu coloane și frontoane sugerînd ritmurile vieții în latura lor de frumusețe. Astfel regizată, Istoria devine un amplu spațiu de meditație, despre care G. Călinescu însuși ar fi putut spune asemenea arhitectului Ioanide: „La ce slujesc templele?... ele dau un patos, excită sufletul...”.

Pe colonne care se numesc Eminescu, Creangă, Caragiale, Arghezi, Sadoveanu, Rebreanu, Blaga și ceilalți se sprijină întregul edificiu, creatori ca aceștia reprezentînd — față de timpul în mers — ideea de așezare și durată, de convergență spirituală, iar ca figuri exponențiale, ca

ANIVERSAR!

mandatari ai comunității, ei opunînd vieții efemere revanșa prin creație. Un Călinescu deschis imperativelor moderne, antidogmatic recurgînd la toate procedeele convenabile, coexistă cu exploratorul straturilor vechi și al fondului abisal, cu helenistul și clasicizantul; — dionisiacul cu ochii spre Mediterana e dublat de un balcanic, de un polemist rafinat și inteligent-cîrtitor. Participînd nu o dată liric la viața operelor, el se detașează apoi, privind de la distanță ori de sus, trage hotare proprii între momente și grupări, propune noi relații dialectice, resistemmatizează și ordonează, totdeauna cu o eleganță de virtuoz, totdeauna sigur de sine. Excepțional este protretistul. Frapează astfel portretul-sinteză vizînd legătura om-mediului (Creangă și Goga — în relație cu mediile montane; Matei I. Caragiale — cu balcanismul), profilurile concise (Ilie Chendi, M. Ralea), schițele de aspect caricatural. Ca portret moral, textul consacrat lui N. Iorga ca om de catedră e antologic, dar datele elementare privind contribuția savantului la literatură rămîn de aflat din alte surse. Detașarea nu funcționează impecabil, cînd G. Călinescu ia în considerație personalități critice vechi și noi, singur G. Ibrăileanu impunîndu-i un limbaj mai temperat. De observat, în noua ediție, îngroșarea trăsăturilor negative în comentariul despre Șerban Cioculescu; a intervenit, în acest caz, indispoziția generată de severul studiu al confratelui la apariția primei ediții a *Istoriei*... Față de ediția din 1941, de remarcă, de asemenea, adăugarea unor comentarii despre Iordache Golescu, C. Aristia, Naum Rîmniceanu, Costache Sion, Iorgu Caragiale, Ion Codru-Drăgușanu, M.D. Bonachi, V.A. Urechia, Artur Enășescu, Al. Rally, Scarlat Struțeanu, Olimpia Filitti-Borănescu, Ruxanda Oteteleșanu, Dimitrie Stelaru, Paul Mihăi Sadoveanu, Contesa Anna de Noailles, Charles-Adolphe Cantacuzène și alții. A sporit volumul referințelor biografice (de pildă, despre A. Odobescu, Ion Barbu, G. Topîrceanu), cu accente pe fapte de viață, în genul celor recomandate de Sainte-Beuve („corespondență, conversații, gînduri, toate detaliile privind caracterul, moravurile”) —, acestea înlesnind „intrarea într-un autor”. Surprinde faptul că a rămas intact capitalul Mihaiei Sadoveanu, unde nu găsim nici o aluzie la Creanga de aur și la alte cîteva cărți. Neschimbat e și comentariul foarte reticent despre Panait Cerna, deși acestuia îi consacră un portret luminos, *Triumful poeziei*, în *Contemporanul* (1956, nr. 39).

Creator de idei, incitant și prin argumentele inacceptabile sau de-a dreptul paradoxale, capacitatea asociativă a istoricului literar este enormă. Orientat în cele mai variate direcții ale fenomenului literar universal, G. Călinescu dispune de o cultură de specialist multiplu, capabil să urmărească geneza și filiația unei opere în planul vast al literaturii comparate. Pentru argumentare, el își asociază — în viziuni sincretice — muzica, pictura, sculptura, arhitectura. Formulînd judecăți de valoare, fraza incită prin claritate și mai ales prin vibrație, autorul de sinteze memorabile fiind, în același timp, un maestru al expresiei concise, al metaforei de neuitat. Comparate cu *Istoria călinesciană*, diverse alte lucrări de profil au devenit sau vor deveni — după sugestiva expresie a lui Emile Henriot — „cărți de al doilea raft”. *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* are o istorie și a intrat definitiv în istorie.

Am dat bacalaureatul cu George Călinescu

Autorul evocării de față la
vîrsta bacalaureatului

GEORGE CĂLINESCU a trecut ca un meteor prin existența mea. Dar un meteor care mi-a lăsat urmă a-dîncă în memorie.

Am dat bacalaureatul în 1939, la Liceul „Unirea” din Focșani, avînd președinte al Comisiei nr. 29 pe George Călinescu; examenul a inclus și pe absolvenții liceelor din Rîmnicu-Sărat. Spun că acest eveniment și personalitatea lui George Călinescu au lăsat brazdă profundă în amintirea mea, pentru că întîmplarea a făcut ca ele să fie legate și de amănunte particulare în contextul acestui examen crucial: aceste mici întîmplări au fost, de altfel, povestite de mine fiilor mei și cui voia să mă asculte.

Liceul „Unirea” din Focșani, care a împlinit, recent, 125 de ani, era unul dintre liceele de frunte din țară. Și dintre cele mai severe. Înainte de bacalaureat, după examenele de sfîrșit de an, beneficiam de un răgaz de peste trei săptămîni, în scopul pregătirii. Mă consideram în general bine pregătit la limba română, franceză, istorie, latină, științele naturii. La limba română, în toate clasele, am fost dăscăliți de bine cunoscutul profesor Ion DIACONU, originar, se știe, din străfundul Vrancei, folclorist de seamă. Despre Ion Diaconu, de altfel, am depănat cîteva „Amintiri”, în „Revista noastră”, nr. 110—112/1985, la rubrica „Foști elevi ai liceului”. Profesorul Ion Diaconu, născut în 1903, avea în 1939 treizeci și șase ani — cu patru ani mai tînăr decît George Căli-

nescu. La istorie am avut, un singur an, pe prof. Virgiliu Arbore, dar și lecțiile acestuia au fost de calitate neprețuită. În anul respectiv (1937), am luat premiu pe țară la istorie, la concursul „Tinerimii române”.

Revenind al bacalaureat, m-am apucat să „toces” în continuare; aveam rivali redutabili: Georgescu Petruș, azi medic oncolog în Focșani, Turtoiu Fănică, ulterior autor al cărților de matematici pentru licee (prin anii '60), Costică Gurău, ulterior șeful Serviciului de Radiologie al Spitalului Militar, București, Nicolae S. Gheorghe, băiat sărman, foarte dotat (decedat după pușini ani).

Iar de la Rîmnicu-Sărat a sosit superdotatul Teodor Oroveanu, mai tîrziu coautor al unui tratat de „Mecanica fluidelor”. În perioada pregătirii pentru bacalaureat (îmi făcusem program de materii și pe zile), îmi cade în mînă o broșură: subiectele pentru bacalaureat (șante materii pentru secția „Literară”). Am răsfoit acest „îndreptar” și cînd am văzut că figurează o sumă de subiecte care nu ne fuseseră predate în liceu și în special la limba română, am închis îngrozit cărțuța: nu mai aveam nici timp, nici bibliografia aferentă, mi-am spus: „Mai bine să nu mai aflu”. Tot atunci a survenit „jocul întîmplării” și al norocului, pot să spun. Tatăl meu, ing. Constantin Iosipescu, atunci șeful Serviciului Poduri și Șosele al județului (denumit „Casa Drumurilor”),

LICEUL „UNIREA” - 125

mare bibliofil, îmi cumpără ediția completă, atunci apărută, în două volume, a lui Alexandru Macedonski. Acest autor nu fusese studiat de noi în liceu: tot ce știam despre Macedonski era cunoscuta epigramă defăimătoare la adresa lui Eminescu. Cartea este prefăcută de o cuprinzătoare biografie: am citit-o cu atenție și cu interes, cu sublinieri cu rigla, cum obișnuiam să studiez; apoi „tăind” paginile volumului înții (am și astăzi volumele, cu o parte din pagini „netăiate”), am citit mai multe poezii, atrăgându-mi atenția „Noptile”, care m-au dus cu gândul la „Noptile” lui Musset.

Vin și zilele bacalaureatului (iulie 1939). Aflăm că avem președinte al comisiei și examinator la limba română pe George Călinescu. Acesta tocmai publicase un curs „Principii de estetică”, ținut la Facultatea de Litere din Iași, „Viața lui Ion Creangă”, printre altele, și polemiza cu Șerban Cioculescu în litigii de critică literară.

S-a înmormântat ca acei care proveneam de la Secția literară (pe vremuri s-a numit „Secția modernă”) din Focșani, să nu avem în comisie nici un profesor propriu: cei din Rm. Sărat aveau cel puțin doi: îmi amintesc sigur (trebuie ținut seamă că de atunci a trecut jumătate de secol) că aveau pe profesorul de istorie și pe cel de filosofie. Deci pentru „literari” din Focșani mei un profesor cunoscut, numeni care sa ne susțină moralul. Eu aveam și ambiția de a nu fi mult mai prejos de șeful de promoție din anul precedent (1938), Florin Papazu, fost premiant de onoare pe liceu. Vine și ziua (dădusem înainte cele trei teze: la limba română, limba franceză și limba latină) examenului oral pentru seria din care făceam parte (șase sau șapte candidați). Zi însorită, către prînz. Examinarea unei serii la cele șapte materii dura aproape patru ore. Mă și așezasem pe scaun în fața mesei comisiei, deci la grad înalt de tensiune, cînd profesorul de filosofie (din Rm. Sărat) mă cheamă și mă roagă să cedez locul meu unui candidat din Rm. Sărat, nu mai știu din ce motiv. Am refuzat categoric: „Nu

vă dați seama în ce tensiune mă află? și vreau să fiu împreună cu colegii mei din liceu!”. M-am reșezat. În spatele candidaților, bancile amfiteatrului (mai nou construit) destul de populate de spectatori, mai ales elevi cărora le „venea rîndul” în anul următor, 1940. Incepe examenul oral. În mijlocul comisiei George Călinescu. Nu-mi mai amintesc aproape deloc ce subiecte mi-au „căzut”, în afară de cel de la științele naturii: ariciul de mare (ursinul) pe care, impresionînd-o pe examinatoare, l-am „pîmbat” prin toate epocile geologice. În schimb, îmi amintesc, cu tărie, de subiectul de la limba română, fiindcă a fost (ghiciți, fără îndoială): Macedonski. Cuprins de euforie, am „turuit” tot ce reținusem din biografia și activitatea literară și revuistică a lui Macedonski: apoi am făcut analiza literară a celor cîteva poezii pe care le citisem. George Călinescu, în fața mea, impunător (dar — ciudat —, amintirea mea, acum mi-l prezintă la distanță de mine, ca și cum eu aș fi fost așezat în fundul amfiteatrului). Mă asculta cu atenție. Nu m-a întrerupt deloc. Îl văd în minte estompat: destul de masiv, părea mai în vîrstă, pe față cu o expresie foarte binevoitoare; socotesc că era probabil un „bonom”. După ce am terminat, m-a întrebat atît: „Dar alte poezii ale lui Macedonski nu și-au plăcut?”. Eu (luîndu-mi curajul în dinți): „Da, dar pe cele analizate mai înainte le-am găsit mai reprezentative”. Al doilea subiect: „Editurile din România”, neașteptat pentru mine, l-am parcurs împreună, mai repede, sub forma unei discuții, d-sa intervenind cu unele aprecieri.

Am luat nota zece la George Călinescu. Pe atunci nota zece era un eveniment „meteoric”.

Nu știu dacă profesorul Ion Diaconu relatase lui George Călinescu despre activitatea mea poetică. Profesorul Diaconu mi-a publicat în revista „Căminul” din Focșani vreo 15 poezii între anii 1933 (cînd aveam 12 ani) și 1939.

Bacalaureatul a fost singurul meu contact (spre paguba mea literară) cu profesorul George Călinescu.

Anatol IOSIPESCU

Un scriitor norocos?

Autorul medalionului alăturat, dl Marcel CRIHANĂ, este un eminent profesor de limba română la o școală din București și un pasionat cercetător literar. Cititorii i-au înfilnit, în ultimii ani, numeroase și valoroase articole semnate în „Revista noastră” și în alte publicații.

În 1989, Editura „Eminescu” i-a tipărit o antologie „Perpessicius”, inclusă în colecția „Biblioteca critică”.

Recent, a fost admis la doctorat, cu o teză dedicată celebrului eminescolog. Îi urăm, din toată inima, succes !

La 21 octombrie 1891, la Brăila, în căsuța modestă a unui dragoman de origine elenă, Ștefan Panaiotu, s-a născut un copil minunat care va primi la botez numele Sfântului Dimitrie, izvoritorul de mir, copilul care va deveni mai târziu poetul, criticul și istoricul literar, gazetarul Perpessicius. Copil norocos, înainte de toate, pentru că, în pofida modicității mijloacelor materiale ale familiei, părinții vor trudi din greu și vor asigura celor trei copii ai lor — Vasile, Dimitrie și Florica-Loluda — o existență scutită în parte de obișnuitele privațiuni. În orice caz, micuțul Dimitrie nu va răbda de foame și de frig și nu va aștepta cu disperare să-i vină rîndul la hăinuțe și încălțări.

Școlăritatea (din anii 1898—1910) îl atrage și îi oferă numeroase bucurii. Va fi, bunăoară, mereu premiant, răsfățat de către profesori și însoțit constant de simpatia și admirația colegilor. Prin clasa a VI-a de liceu, scrie o compunere despre *Martirii neamului* — cu referiri la viața plină de lipsuri a țărănimii acelor ani —, încediară, după părerea profesorului de română Filip Drugescu (de la Liceul „Nicolae Bălcescu” unde a învățat Perpessicius), în fapt numai sentimentală, dar în fine, necomună ca atitudine și stil, oricum o primă dovadă de rectitudine morală și talent literar.

Are bucuria și norocul să fie coleg cu Ion Sava-Proilavu și să înceapă cu el o prietenie care va dura toată viața. Director, pe la 1911, al revistei brăilene *Flori de cîmp*, acesta îi publică lui Perpessicius — sub pseudonimul Victor Pribeagu — promițătoarea schiță cu titlul parafrazat după Emil Gârleanu, *Omida. Din lumea celor care se firăsc*.

Aceiași ani de liceu îi rezervă norocul de a-l cunoaște pe Titu Dinu, student eminent, pe atunci, al profesorului Ovid Densusianu, care, în timpul vacanțelor îndeosebi, trezeste și amplifică într-însul pasiunea pentru filologie, pentru limba și literatura română în primul rînd.

Foarte curînd (1913), I.M. Rașcu îi publică prima poezie — *Reminiscentă* — în revista *Versuri și proză*, moment care marchează, de asemenea, începutul unei prietenii literare cinstitute și durabile. Doi ani mai târziu, Gala Galaction, director pe atunci, împreună cu Tudor Arghezi, al revistei *Cronica*, dă publicității poezia *Ad provinciales, meum in gretchom amorem sperantes*, îi binecuvîntează talentul și acordă pseudonimului perpessician „cetățenia” rîvnită în republica literelor românești. Acordul marelui prozator a echivalat, cum se știe, cu o consacrare. Perpessicius va fi fericit adesea, mai târziu, să pomenească de momentul binecuvîntat în care „nașul” său literar de la *Cronica* l-a botezat ca poet.

Nu are norocul să ajungă la o catedră universitară și nici la conducerea vreuneia din cele mai prestigioase reviste ale vremii. Este, în schimb, timp peste 20 de ani, profesor la un binecunoscut liceu bucureștean — „Matei Basarab” —, academician, director al Muzeului Literaturii Române (înființat de el în anul 1957) și al Bibliotecii Academiei, își începe glorioasa carieră de cronicar literar la revistele *Buletinul cărții*, *Spre ziuă* și *Mișcarea literară*, colaborarea făcîndu-i-i prieteni pe Emanoil Bucuța, Felix Aderca și Liviu Rebreanu, conduce timp de cîțiva

CENTENAR PERPESSICIUS

ani (1925—1927) revista *Universul literar* (bine cotate în epocă) și își publică cele mai bune foiletoane și articole de gazetă în cotidianul *Cuvîntul*, condus de filozoful și publicistul Nae Ionescu (în anii 1927—1933).

Introducînd în critică o atitudine nouă — după cum a remarcat între cei dinți Liviu Rebreanu — omenia, Perpessicius a fost, în perioada interbelică, dar și după război, susținătorul generos (dar și obiectiv) al colegilor de breaslă — mai ales al celor tineri — prin celebrele sale mențiuni critice, articole și recenzii literare puse la îndemina cititorilor în mai toate publicațiile reputele ale vremii.

Întîlnirea cu opera lui Eminescu a fost fără îndoială cel mai mare noroc al lui Perpessicius. Rosturile existenței sale de mucenic al lecturii și scrisului au căpătat, începînd cu deceniul al patrulea, sensuri și dimensiuni noi: gîndul zidirii celui mai falnic monument al literaturii române încolțise și curînd aveau să se ivească și roadele. Între anii 1939—1963, au fost tipărite primele 6 volume ale ediției, practic întreaga producție lirică eminesciană. Meritul acestei întreprinderi editoriale fără precedent este incomensurabil și cînd comentatorii lui Perpessicius îl au în vedere în primul rînd pe eminescolog, ei nu se înșală aproape deloc: adevărata aventură a spiritului perpessician începe și se termină cu Eminescu; Perpessicius se manifestă în toate ipostazele scrisului său ca vrednic ucenic al celui mai cuprinzător și mai pur, al celui mai iluminat dintre înaintașii noștri. Ceea ce se știe însă ori se recunoaște mai puțin cînd se vorbește despre travaliul cercetătorului benedictin — real, fără discuție — este că chinul căutărilor a fost dublat în permanență de bucuria destăinuirilor textului eminescian. Din acest punct de vedere, Perpessicius nu are egal între eminescologii noștri. El a suferit cel mai profund căutînd, dar tot el s-a și bucurat cel mai mult în fața miracolelor dezvăluite.

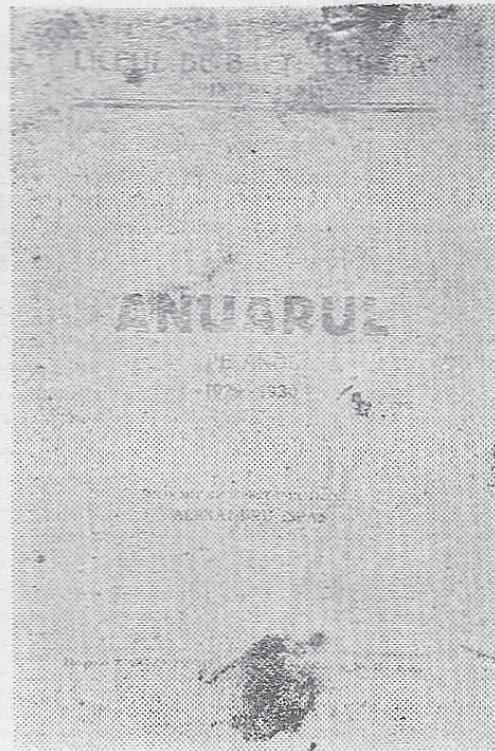
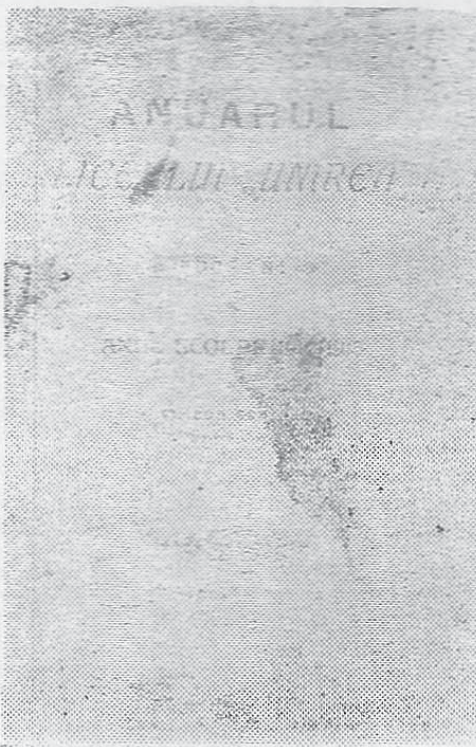
Și-a pierdut mîna dreaptă în război, fiind apoi nevoit să învete scrisul cu mîna stîngă, opera sa aproape întreagă, de circa 30 de volume, căpătînd expresie pe această cale anevoioasă aproape incredibilă. Nenoroc? Firește, numai că, dacă soarta nu-i scoțea în cale un chirurg de excepție ca francezul Dufreche, finalul putea fi mult mai trist.

Bolnav de ochi, la început în forme benigne, Perpessicius își pierde de tot vederea în anii senectuții, interzicîndu-i-se astfel definitiv apropierea de cele două mari bucurii ale vieții sale: lectura și scrisul.

Ca o compensație divină pentru bratul pierdut și vederea stinsă, a apărut — la vreme, s-ar putea spune — un fiu dotat pentru cercetarea literară și totodată cu un respect desăvîrșit pentru scrisul tatălui său, Dumitru D. Panaitescu, acela care a fost cel mai diligent și mai avizat editor al operei lui Perpessicius. Noroc? Desigur, o bună parte din scrierile perpessiciene găsîndu-și locul, datorită trudei acestuia, în cele 12 volume publicate pînă în anul 1983, anul în care Dumitru D. Panaitescu însuși avea să-și urmeze tatăl în eternitate și nemurire.

Dacă firul vieții lui Dumitru D. Panaitescu n-ar fi fost întrerupt cu atîta brutalitate, aprecierea de odinioară a profesorului Edgar Papu că Perpessicius a fost cel mai fericit tată din literatura română s-ar fi verificat pînă la capăt. Opera sa integrală ar fi căpătat corp și aceasta ar fi fost rodul stăruințelor de o viață ale dotatului și devotatului său fiu. Din nefericire, ireparabilul s-a produs și ediția s-a întrerupt, poate pentru o vreme, poate pentru totdeauna.

Norocos? Nenorocos? Așteptăm ca Perpessicius să fie tipărit integral, așa cum și-a dorit-o el însuși în anii din urmă, și abia atunci s-ar putea da un răspuns definitiv. Dar există, oare, pentru vreo întrebare esențială, un răspuns definitiv? Și ce înseamnă, la urma urmei, să ai ori să nu ai noroc în literatură?

(Urmare din pag. 3063)

Părinții care sînt datori să analizeze și să observe cu cea mai mare atenție și seriozitate puterea intelectuală a copiilor, în cele mai numeroase cazuri neglijează această imperioasă datorie și înscriu copiii la liceu.

Au, desigur, o oarecare scuză, neavînd la îndemînă o altă școală decît pe cea secundară, — deși cred că chiar de-ar avea și școli de profesioniști practice, mirajul liceului i-ar atrage mai mult.

Or, acești elevi slab înzestrați se găsesc în fața acelorași programe de studii și acelorași discipline ca și elevii cu inteligență normală și supranormală. Atunci e natural să rămînă repetenți, termenul de apreciere fiind elevii normali.

Dar raul ce decurge din faptul că, ajungînd la liceu, aceste elemente slabe, ce nu pot satisface cerințele programelor și deci rămîn în urmă, este că devin pentru totdeauna niște revoltați împotriva culturii și școlii. Pe de altă parte, acești elevi devin un balast pentru elevii buni, care sînt în măsură să-și apropie cu ușurință cunoștințele cerute, profesorii sînt siliți să se ocupe mai mult de cei medîocri și slabi, cei buni sînt neglijați și pierd astfel încrederea în utilitatea școlii* (p. 4—5).

Deci, era vorba de o disciplină serioasă și de o gimnastică intelectuală în conformitate cu cerințele programei. Poate ar părea un paradox: I.M. Rașcu, unul dintre cei mai exigenți profesori (lăsa corigenți pentru o virgulă pusă aiurea) a fost și cel mai venerat dintre dascălii Liceului „Unirea” din Focșani și ai Liceului „Gh. Șincai” din București, unde și-a încheiat cariera didactică.

Constringerile n-au convenit, nu convin și nu vor conveni niciodată elevilor. Peste ani, ele sînt apreciate, cînd sînt văzute foloasele lor.

Notele erau mici, dar cunoștințele întinse.

Iată unul dintre numeroasele exemple: prozatorul Anton Holban (nepot de soră al lui Eugen Lovinescu) a urmat cursurile clasei a VI-a la liceul nostru, în 1919—1920. Cu media 6,55 obținută la sfîrșitul anului școlar, era al patrulea din clasă. Primul elev avea 7,43.

O publicație de mare valoare documentară: „ANUARUL“

„Inimășii noștri se conduceau, parcă, după dictonul junimist: „Întră oină vrea și rămâne cine poate“.

Elevii școlii erau stimulați și de conducerea școlii, și de profesori, și de Liga Culturală, și de persoane particulare.

Premiile se acordau în cadrul unei serbări organizate la nivelul orașului. Vârurile deveneau, astfel, eroii urbei.

Cei care se distingeau la desen, muzică și gimnastică primeau o mențiune onerabilă.

Liga Culturală acorda premii în bonuri pentru cărți elevilor cu „purtări bune, caracter și spirit de camaraderie“.

Un premiu de 500 de lei dona farmacistul I. Huzum (tatăl poetului Virgil Huzum) „pentru cea mai bună lucrare prezentată de vreun elev de curs superior — fiu de sătean — care să trateze subiectul: „Legătura dintre omul de la țară și natură“.

Prof. T. Iordănescu dona „în cursul anului școlar 1923—1924 suma de lei 400 pentru a se da la finele anului două premii elevilor care vor avea media generală cea mai mare la limba latină“.

Iată acum un premiu neobișnuit:

„(...) G. Popescu, profesor de liceu, a donat suma de lei 500 spre a se da elevului Rădulescu Ion, clasa a III-a B, care pe trimestrul I era căzut în patru obiecte avînd o purtare potrivită, iar prin silința [pe] care și-a dat-o și buna purtare pe care apoi a arătat-o a reușit ca la finele anului să promoveze, avînd și nota medie la purtare foarte bună“.

La „Gazeta matematică“ și la „Revista matematică din Timișoara“ erau abonați de dr. M. Constantinescu elevii Constantin I. Păun, clasa a V-a R, și Corpaci N. Ion, clasa a VI-a R, pentru a le dezvolta plăcerea de a se ocupa mai de aproape de studiul matematicilor“.

Pe de altă parte, repetenții erau obligați să plătească o taxă dublă. Pe baza actelor de pauperitate, elevii săraci erau scutiți de taxe. Mai mult, puteau participa și la examenul de bursă.

Printre elevii menționați în vechile serii ale „Anuarului“, s-au numărat: Radu Stoika, pionier al aviației românești, creator al primului hidroavion; Anastase Mavrodin, renumit profesor de franceză, colaborator al ambelor serii ale „Revistei noastre“, folcloristul Ion Diaconu, poezii Mihail Steriade, Virgil Huzum, I.L. Postolache, Al. Călinescu, prozatorul Constantin Apostol, criticul de artă Ion Frunzești, etnograful Constantin Constantinescu-Mircești, generalul Ion Tutoveanu ș.a.

Cu ocazia împlinirii a 60 de ani de la înființarea școlii noastre, Emanoil Cardaș, elev din prima promoție, sublinia cu mîndrie:

„Liceul «Unirea» este un izvor nesecat de intelectuali de seamă: cite promoții, atîtea flori“.

*

O bătălie îndelungată s-a dat pentru înființarea internatului liceului.

În paginile mai multor numere ale „Anuarului“ sînt publicate memorii, în care se sublinia influența nefastă a gazdelor asupra copiilor din mediul rural, veniți aici nu numai să învețe carte, ci să se și formeze ca oameni.

Întîi, a fost obținută clădirea arestului central preventiv, aflată aproape de liceu, iar mai tîrziu s-a mutat în actualul sediu al Școlii de Șoferi Amatori, din str. Ana Ipătescu. În seria interbelică, sînt publicate dări de seamă amănunțite în legătură cu activitatea acestei instituții-arexă.

La aproximativ 60 de elevi, erau patru pedagogi recrutați, uneori, din rîndul elevilor din cursul superior, ca bursieri, însărcinați nu numai cu menținerea ordinii, ci și cu efectuarea orelor de meditații.

Carte și disciplină! Aceasta era deviza.

„Cronica școlară“ (numită mai tîrziu „Efemeride...“) menționa evenimentele mai importante petrecute într-un an de învățămînt: numirea directorilor; numirea sau detașarea profesorilor; serbările organizate cu diferite prilejuri (în special, cele dedicate zilei de 24 Ianuarie, patronul liceului); dezvelirea plăcii de bronz comemorativă, la 6 noiembrie 1921, în holul școlii, de către Cercul studențesc putnean „Mărășești“, în amintirea „foștilor elevi ai acestui liceu, căzuți pe cîmpul de onoare în timpul războiului din 1916—1918“ (Duliu Zamfirescu, prezent la această manifestare, și-a exprimat dorința ca pe o placă să se menționeze și trecerea lui, ca școlar, prin acest lăcaș de cultură); inspecțiile efectuate aici; întreruperea cursurilor din cauza holerei ce bîntuie în septembrie 1912, a scarlatinei, în noiembrie 1913, sau a înfiorării din viață a unor profesori; conferințele ținute (la 29 septembrie 1913, la comemorarea a 100 de ani de la moartea lui Gh. Lazăr, profesorul I. H. Rașcu „a ținut o cuvîntare ocazională“); vizitele efectuate de anumite personalități („La 13 septembrie 1931, d-l profesor universitar Nicolae Iorga, prim-ministru și ministrul Instrucțiunilor Publice, cu prilejul serbărilor de 40 de ani de la înființarea Ligii Culturale la Focșani, a vizitat liceul și a semnat în conștient de prezență“); structura anului școlar (aceasta era variabilă: uneori, cursurile începeau la 3 septembrie, alteori la 15 septembrie sau și mai tîrziu, și se încheiau la 31 mai, la începutul, la mijlocul sau la sfîrșitul lunii iunie); serbarea sădării pomilor (la 6 aprilie 1933, în conformitate cu ordinul Ministerului Instrucțiunii nr. 441/1933“); excursiile școlare. Acestea din urmă erau prezentate pe larg, în coloanele seriei vechi a „Revistei noastre“, iar după încetarea apariției ei, în paginile „Anuarului“, care, datorită sporirii numărului cuvîntărilor ocazionale, al dărilor de seamă, al notelor de călătorie, de la o simplă broșură de 33 de pagini, în 1893, se ajunge la un volum de 312 pagini, în 1936.

Excursiile se organizau în țară și peste hotare, după o minuțioasă pregătire materială și spirituală. Numai prof. C. Leonescu a condus șapte călătorii în Italia.

Reportajele au o valoare instructiv-educativă deosebită.

Cu prilejul primei vizite în cetatea eternă (Roma), elevii și profesorii participanți au pus flori pe mormîntul lui Inocențiu Mihai Clain, ideologul Școlii Ardelenae. Înainte de a ajunge aici, liceenii de la „Unirea“ străbătuseră mai multe localități din Transilvania, înainte de Unirea acesteia cu România*).

*

Discursurile directorilor ținute la deschiderea și închiderea cursurilor erau excelente lecții de educație civică.

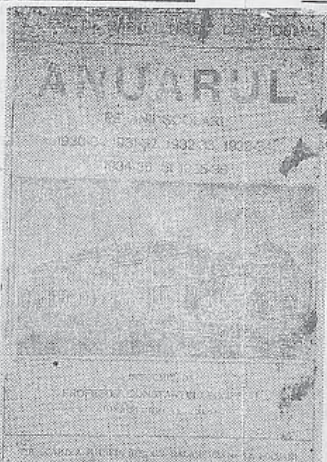
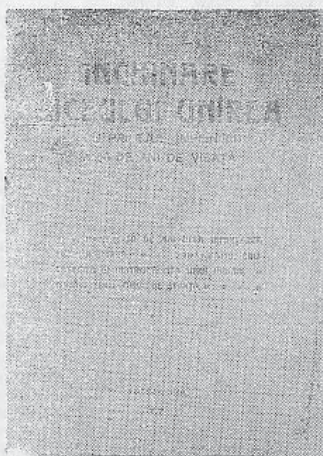
Iată citeva extrase din cuvîntarea ținută de C. Leonescu, la începutul anului școlar 1936—1937, cînd mișcarea legionară căpătase proporții îngrijorătoare:

„Copiii, pe care agenți fără scrupul voiesc să-i transforme în uelne inconștiente ale unor pațimi vinovate, trebuie să continue supravegheați sau scoși de sub influența lor nefastă.“

Ridicolul de a învăța naționalismul (citește patriotismul — n.n. P.D.) de la cei care capătă la liceu nota trei la Istoria Românilor, sau, mai departe, cad la literatura română, trebuie să înceteze.

Dar nu-i destul ca Ministerul Instrucțiunii să ia măsuri pentru menținerea disciplinei în școală, ci și familia să-și înțeleagă marele rol ce-l are în educarea tineretului.

* Vezi T. Iordănescu: „O excursiune (sic!) la frați“ (26 iunie — 7 iulie 1908) în „Anuarul Liceului «Unirea» din Focșani pe anul școlar 1908—1909“, p. 27—35.

DENUMIRILE...

- 1866 (primele luni) — Gimnaziul „Alexandru Ioan I” din Focșani
 1866—1880 — Gimnaziul din Focșani
 1880—1884 — Gimnaziul „Unirea” din Focșani
 1884—1929 — Liceul „Unirea” din Focșani
 1929—1953 — Liceul de Băieți „Unirea” din Focșani
 1953—1959 — Școala Medie Nr. 1 din Focșani
 1959—1965 — Școala Medie „Unirea” din Focșani
 1965—1977 — Liceul „Unirea” din Focșani
 1977—1990 — Liceul Industrial „Unirea” din Focșani
 1990— — Liceul „Unirea” din Focșani

... ȘI DIRECTORII SĂI DIN PERIOADA 1866 - 1991

Așadar, supravegherea și controlul părinților trebuie să completeze măsurile școlare.

Mai mult ca oricând, avem nevoie de suflete tinere cu reacție proprie, de minți originale, de oameni culți; dar cultura este o coloratură, — o atmosferă —, un fel de a fi distinctiv. Ceea ce interesează în pregătirea tineretului nu e cantitatea cunoștințelor, ci felul cum judecă acest tineret, — mentalitatea lui — cum se zice — adică modul spontan cum rezolvă o întrebare de bun simț. Lumea n-are nevoie de biblioteci ambulante ori de enciclopedii vii, ci, cum am spus, de caractere; și pe aceste caractere trebuie noi, părinții copiilor, să le formăm.

Așa plin de mândrie întrebat a spus acum doi ani directorul uneia dintre marile instituții pedagogice, Etonul:

«In cultura cuiva, nu joacă rolul capital memorizarea numărului anilor, titlurile poeziilor unui poet, ci mai mult să se cerceteze: dacă a citit ceva și, din ceea ce a citit, ce a înțeles și ceea ce i-a plăcut.»

Lumea are nevoie de oameni inteligenți, nu de cei burduf de carte, neasimilați, care nu pot decât să încurce lucrurile și să mărească numărul inutililor, gălgăioșilor și pretențioșilor.

Rabelais care trăia demult, în evul mediu, a biciuit și dinsul educația formală și stearpă.

Bacalaureatul, examenul care încheie liceul, trebuie să evidențieze în perfecțiune felul acesta de a înțelege instrucțiunea și educațiunea în școala secundară.*)

*

Iubite cititor, am parcurs cele câteva sute de pagini ale vechilor „Anuare” ale Liceului „Unirea”, trăind o mare și benefică aventură intelectuală. Au fost, pentru mine, o altă „Carte românească de învățătură”. Și dacă am reușit să redau, în aceste rânduri, măcar o părticică din sufletul înaltașilor noștri iluștri, care au onorat instituția în care noi continuăm măreața lor operă luminatoare, efortul nu a fost zadarnic.

Lor le închin aceste însemnări despre „Anuarul” Liceului „Unirea”, care, de peste un sfert de secol, a devenit a doua mea casă, cu speranța ca peste ani munca noastră să fie continuată de alte suflete ardente!

Prof. PETRACHE DIMA

Ștefan NEAGOE	1866	Constantin LEONESCU	1934—1933
Neculai TIPEIU	1866—1867	Ioan ENESCU	1938
Mihail CONSTANTINIU	1867—1873	Vasile MIHORDEA	1938—1939
Dimitrie CAIN	1873—1889	Ion DIACONU	1939—1940
Gheorghe PAMFIL	1889—1895	Dumitru I. POPA	1940—1941
Emil CONSTANTINESCU	1895—1900	Costache DIACONESCU	1941—1945
Constantin CALMUSCHI	1900—1902	Ghiță CHIRIAC	1945—1943
Petre MIHĂILEANU	1902	Corneliu RUSESCU	1943
Savel RAHTIVAN	1902—1904	Paul FLORENTIU	1943—1950
Simion CRAINIC	1904—1907	Neculai APOSTOL	1950—1951
Teodor IORDĂNESCU	1907—1910	S. CONSTANTINESCU	1951—1958
Simion CRAINIC	1910—1913	Gh. CONSTANTINESCU	1958—1959
Teodor IORDĂNESCU	1913—1919	Corneliu RUSESCU	1959
Ovidiu TINO	1919—1920	Gheorghe PETRONI	1959—1963
Spiridon LĂDUNCA	1920—1922	Aurel BUDESCU	1963—1975
Ovidiu TINO	1922	Neculai CHIFAN	1975—1978
Alexandru GEORGIADI	1922—1926	Pamfil POPESCU	1978—1980
Vasile BALĂNESCU	1926—1927	Cecilia MAIOROV	1980—1986
Alexandru GEORGIADI	1927—1929	Petrache DIMA	1986—1987
Alexandru ISPAS	1929—1931	Costică OLARU	1987—1988
Alexandru ARBORE	1931—1933	Petrache DIMA	1988—1990
Alexandru ISPAS	1933	Cornel NOANA	1990
Alexandru ARBORE	1933—1934	Maria MAVRODIN	1991

Tempoul rostirii silabelor în poezia lui Mihai Eminescu (I)

prof. dr. Ion CALOTA

Intr-o serie de lucrări anterioare, publicate în diverse reviste de specialitate (sau citite la Radio Craiova), pe baza studiului aprofundat asupra textului poeziei eminesciene, am ajuns la concluzia că versificația eminesciană nu este un simplu ornament, cum au crezut pînă acum unii cercetători, ci reprezintă mijloace și tehnici savante prin care se exprimă „fluviul de foc al gândurilor mari” ale poetului, „într-o limbă aspră și veche — însă clară și înaltă ca bolțile cerului”, după cum Eminescu însuși apreciază în poemul *Odin și poetul* (în vol. *Poezii*, Ediție îngrijită de Perpessicius, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958, p. 206).

După ce pînă acum am discutat rolul accentului în cadrul prozodiei eminesciene, respectiv cuvinte cu două posibilități de accentuare precum *academii* și *academii*, *aripă* și *aripă*, *dusman* și *dușmán*, *bolnav* și *bolnáv* etc., sau verbe cu forme fonetice și accentuale aparținînd la două conjugări diferite sau cu treceri de la o conjugare la alta, în forme ca *rămîneți* și *răminéți*, *aduceți* și *aducéți* etc. sau cuvinte al căror accent apare în poezie schimbat pe altă silabă față de vorbirea obișnuită, precum *Vénere*, față de *Venéra*, *Daríu* față de *Dárú*, *tírán* față de *tirán* etc. sau cuvinte cu două accentuări posibile, pe baza obținerii între norma ortoepică și cea ritmică, în exemple ca *tímizi* și *timízi*, *díncolo* și *dincólo*, *áltuia* și *altúia* etc., după ce ne-am oprit în mai multe rânduri asupra unor cuvinte cu dublă silabație ca *pleoa-pă* și *ple-oa-pă*, *o-cean* și *o-ce-an*, *tea-tru* și *te-a-tru*, *via-ță* și *vi-a-ță*, urmează să abordăm în continuare problema tempoului rostirii, ca mijloc prozodic de realizare a numărului necesar de silabe dintr-un vers și de încadrare într-un anumit ritm. Tempoul rostirii, adică „viteza de succesiune a silabelor cuvintelor în cursul vorbirii”, așa cum este glosat în DEX sau în DN 3, s.v., poate fi studiat la întîlnirea a două cuvinte dintre care primul se termină în vocală, iar al doilea începe tot cu vocală, cuvinte din care uneori rezultă unul nou, compus, prin simplă alăturare sau prin contopire, cele două vocale alăturate putîndu-se rosti fie într-o singură silabă, alcătuiind un diftong, în tempo rapid, fie în două silabe, în timp lent. Este vorba de cuvinte compuse cu prepoziția de, precum adverbele *deodată*, *deoparte*, *deopotrivă*, sau cu adjectivul pronominal *nehotărît vreo*, într-un exemplu ca *vreodată*, sau este vorba de adjectivul *nehotărît vreun* (formă masculină) ori *vreo* (formă feminină), ambele forme fiind compuse cu elementul moștenit *vre*, urmaș al lat. **vere*, și adjectivul *nehotărît un, o*. Se poate observa că vocala în care se termină primul cuvînt este, în toate cazurile citate, vocala anterioară medie *e*, care, prin gradul său mijlociu de apertură, are calitatea acustico-articulatorică de a apărea în trei ipostaze:

1. vocala silabică *e*, în rostirea în tempo lent (*de-odată*, *de-oparte*, *de-opotrivă*, *vre-odată*);

2. vocala asilabică *e*, atunci cînd este urmată de vocala silabică *a*, cu care formează diftongul *ea* (*dea-supra*); în rostirea în tempo obișnuit;

3. vocala silabică mixtă *ö*, care a luat naștere prin contragerea lui *e* și *o* silabici într-o singură silabă, în care s-au contopit caracteristici și de la *o* vocală și de la *e* cealaltă, de la *e* păstrîndu-se locul de articulare și apertura, de la *o* preluîndu-se labializarea, așa cum am dezvoltat această observație în cartea noastră *Contribuții la fonetica și dialectologia limbii române*, Editura „Scrisul Românesc”, Craiova, 1986, p. 90 și urm.

Această ultimă valoare apare în rostirea în tempo rapid a cuvintelor citate: deo-dată, deo-parte, deo-potrivă, vreo-dată, vreo.

În lucrările normative românești, pronunțarea diferită după ritmul vorbirii, cu o silabă în plus în tempoul lent și cu o silabă în minus în tempoul rapid, a fost recunoscută abia din 1982, prin apariția **Dictionarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM)**, care a admis principiul variantelor literare libere ale unui cuvânt sau ale unei forme gramaticale, despărțite prin bara oblică. Dictionarele și îndreptarele ortografice, ortoepice anterioare, mergând pe principiul recomandării unei singure forme admise, indicau la cuvintele în discuție numai formele caracteristice tempoului rapid de rostire, cu de și o într-o singură silabă: deo-dată, deo-parte, deo-potrivă, în ciuda faptului că în limba vorbită, populară și cultă, silabația este dublă, așa cum o dovedesc și textele eminesciene, de altfel. Dacă în limbajul obișnuit silabația depinde de ritmul vorbirii, de tempoul rostirii, acestea, la rîndul lor, fiind în funcție de afectivitatea momentană a subiectului vorbitor, la Eminescu, în schimb, tempoul rostirii, silabația nu mai sînt un mijloc de exprimare a afectivității, ci un mijloc, o tehnică de realizarea a măsurii versului, constînd dintr-un număr determinat de silabe, egal pentru versurile aflate în rimă, ca și un mijloc de realizare a ritmului poeziilor.

În același timp, trebuie să facem sublinierea că acest mijloc al tempoului diferit al rostirii silabelor este extins de Eminescu și în acele situații care nu există în vorbirea obișnuită, că acesta devine la Eminescu un procedeu frecvent de creștere sau de micșorare a numărului silabelor versurilor și de încadrare în ritmul poeziei. Așa, de exemplu, cuvîntul deodată apare în poezia eminesciană în ambele tempouri, atît în cel rapid, cu o silabă mai puțin, în silabația deo-dată, cît și în cel lent, cu o silabă în plus, în silabația de-o-dată, în funcție de situația prozodică a versului. Astfel, în *Scrisoarea V*, la aceeași pagină (p. 127, în Eminescu, *Poezii*, Ediție îngrijită de Perpessicius, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958), apar ambele forme, chiar dacă poemul are același ritm trohaic, cu versuri de 15 și 16 silabe, împărțite în emistihuri de $8 + 7$ și $8 + 8$ silabe. Tempoul rapid, cu silabația deo-da-tă (3 silabe), apare în unul dintre cele două versuri aflate în rimă:

„Ochiul înghețat i-l umplu gînduri negre de amor
Și deo-da-tă e viaje, stă picior peste picior“.

Forma trisilabică este cerută atît de ritmul trohaic al poemului, cît și de măsura de 15 silabe a versurilor aflate în rimă. Rostirea tetrasilabică ar fi afectat ambele elemente prozodice menționate, atît ritmul, cît și măsura.

O rostire cvadrisilabică, motivată de aceleași elemente, apare însă în versurile:

„...Dar o pune să aleagă între trei
Ce-o-nconjoară, toți zicînd că o iubesc — cît de naivă,
Vei vedea că de-o-da-tă ea devine pozitivă“ (p. 127).

O lecțiune trisilabică ar afecta paritatea de 8 silabe a celor două versuri aflate în rimă, ca și ritmul poemului, fiindcă silaba accentuată da a cuvîntului ar căpăta numărul de ordine 6, în loc de 7, devenind astfel neaccentuată, lucru imposibil.

Altă dată, ca în poezia *Juții corupți* (*ibidem*, p. 21), în scopul rostirii tetrasilabice a adverbului în discuție, poetul întrebunțează procedeul grafic al transcrierii în cuvinte separate: prepoziția de + adv. odată:

„Cad putredele tronuri în marea de urgie,
Se sfarmă de odată cu lanțul de sclavie“.

Aici lecțiunea trisilabică, în tempo rapid, este exclusă din capul locului, rostirea cvadrisilabică fiind singura care corespunde ritmului iambic al poeziei și măsurii de 14 silabe a versului. Pentru celelalte adverbe menționate, deopotrivă, deoparte, ca și pentru altele de acest fel.

precum cîteodată, deolaltă, avem atestări, cel puțin în poezia publicată în timpul vieții, numai în tempo rapid, cu vocalele silabice e și o contrase într-o singură silabă și fuzionate în sunetul mixt ö :

1. „Deși trepte osebite le-au ieșit din urna sorții

Deo-potrivă-i stăpînește raza ta și geniul morții“ (p. 103, Scrisoarea I). Rostirea în patru silabe a adverbului asigură realizarea ritmului trohaic al poemului și, în același timp, a măsurii de 16 silabe a versurilor.

2. Și pe toți ce-n astă lume sînt supuși puterii sorții

Deo-potrivă-i stăpînește raza ta și geniul morții“ (p. 108, Scrisoarea I). După cum se vede, adverbul în discuție face parte din același vers, reluat, ca o concluzie, în finalul poemului și comportă aceeași observație că este folosit în tempo rapid, cu o pronunțare tetrasilabică pentru a se încadra în ritmul trohaic al poemului și în măsura de 16 silabe a versului.

3. „Tu așează-te deo-parte,

Regăsindu-te pe tine,

Cînd cu zgomote deșarte

Vreme trece, vreme vine“ (p. 152, Glossă).

Pronunțarea adverbului deo-parte, în trei silabe, permite realizarea ritmului trohaic al poeziei și a măsurii de 8 silabe. O rostire tetrasilabică ar spori la 9 numărul silabelor, ceea ce ar distruge armonia cu versul al treilea, de 8 silabe, afectînd, în același timp, ritmul, silaba accentuată par devenind a opta, în loc de a șaptea.

4. „Ci-teo-dată... prea arare...

A tîrziu cînd arde lampa,

Inima din loc îmi sare

Cînd aud că sună cleampa“ (p. 86, Singurătate).

Numai în rostirea cvadrisilabică se pot realiza troheii de 8 silabe. O silabă în plus ar afecta, așadar, măsura, ca și ritmul, silaba accentuată da căpătînd numărul de ordine 4, în loc de 3.

5. „Ochii ei cei mari, albaștri, de blîndețe dulci și moi,

Ce adînc pătrund în ochii lui cei negri, furtunoși !

Și pe fața lui cea slabă trece-ușor un nour roș —

Se iubesc... Și ce departe sunt deo-laltă amîndoi !“ (p. 42, Înger și demon).

Adverbul deolaltă, pentru a se încadra în ritmul trohaic și în măsura de 15 silabe, apare în tempo rapid, cu pronunțare trisilabică, fiindcă lecțiunea cvadrisilabică de-o-lal-tă) ar fi perturbat ambele elemente prozodice.

(Va urma)

DEBUT

Testament

Las prietenei mele fărîma de inimă

Ce nu mi-a fost zdrobită...

Las prietenului meu

Colțul verde al privirii ce nu s-a uscat

În iarbă...

Las prietenelor mele doar un surîs rupt

În două ;

Și, în fine, las prietenilor mei

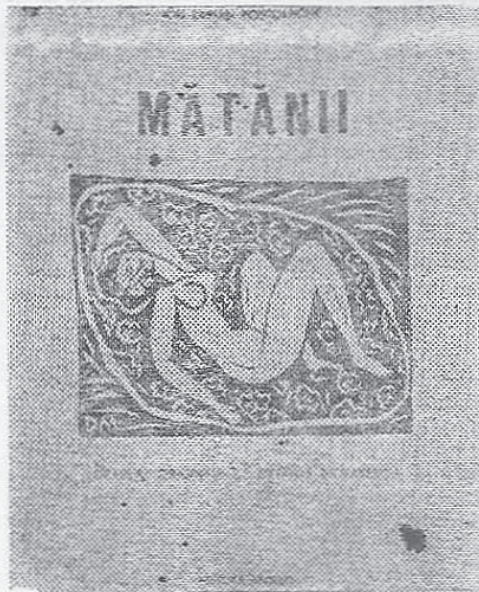
Gîndul frînt al vieții.

Și ce va rămîne ?

Doar visul că am existat...

Anca STOICA,
clasa a X-a G

FOCȘI ELEVII AI LICEULUI „UNIREA“

Ion Larian Postolache

„Mătânii“

Poetul și traducătorul de marcă, Ion Larian Postolache, a debutat în anul 1937 cu un volum de poeme, „Fluturi de bronz“, apărut la Focșani, în editura-i proprie. A urmat poemul — divertisment, „Hronic“ la Editura „Adonis“ (1941), după care istoria intolerantă l-a obligat pe acesta la o tăcere îndelungată. „Grădina de cactuși“ (1969), apărut la defuncta E.S.P.L.A., îl re-proiectează pe autor în circuitul vieții literare, dar abia volumul de „Oratii“ (Editura „Cartea Românească“, 1972) îl situează pe autor la temperatura adevăratei poezii. „Amurgul zăpezilor“ (Editura „Eminescu“, 1982) este o excelentă antologie de autor, care dă măsura reală a valorii sale artistice. Dar iată că, spre a sugera o evoluție circulară a creatorului, Ion Larian Postolache scoate recent, în regie proprie, un nou volum de poezie: „Mătânii“ la Editura „Apolo“. București, 1990.

O apariție cochetă, tonică și reconfortantă, dovadă peremptorie a respectului față de cititori, „Mătânii“ conține 57 de texte de scurtă respirație și 32 de gravuri originale ce poartă semnătura lui Dragos Morărescu. Să observăm că aceste două arte se găsesc într-o fericită simbioză, că volumul de față este o adevărată gază de frumusețe în seceta poetică a anului editorial ce a trecut, dovadă de netăgăduit a dragostei față de poezie și frumos.

De la baladescul primelor sale volume (unele notabile) la catrenele — efigii de acum, mi se pare că poetul a avut numai de câștigat. Desenul liric este mult esențializat, inspirația controlată ceremonios, limbajul parcimonios, scenariul restrâns obligă la o maximă expresivitate și, drept urmare, mesajul transmis are — mai întotdeauna — forța de penetrație scontată.

„Dulgherul de vise și de cer“ este bintuit de singurătăți bacoviene cu proiecții ferme în macrocosmos: „Copacii, la Băneasa, în giulgiuri mari de ger, / Păreau niște apostoli umblind prin Galileea“. Timpul horatian capătă materialitate într-un peisaj quasi-apocaliptic, în care fiecare culoare devine semnul unui adevărat câmp semantic tensionat: „Greu timpul. Ce așale-și plimbă / Albastre minutare de cadran. / Și soarele, ceasornic fără limbă, / A-prinde roșii nori de celofan“. Anotimpul preferat este toamna, lucru ce nu ne poate surprinde în cazul unui poet de factură elegiacă, învăluit de sonorități deprimante, ca în versurile: „Ora stelelor tirzii... / Sub castanii arămii, / Toate băncile-s pustii...“. Vagi ecouri dintr-o altă lume răzbat într-un spațiu domestic („prispă“, „umbre-nmiresmate“, „cocori“) în care sînt resorbite semnele unei lumi stăpînite de magie: „Și-n nopți de Sfîntul Gheorghe, — infiorate, / Pîndesc sătenii flăcări

pe comori". Anii senectuții desenează eul liric într-un „decor“ fabulos — torturant: „Doar luna — aceea mare cu cap de Saint — Bernard, / Mă sfișie și astăzi cu colții amintirii“, în care simbolurile consacrate ale unei trăiri romantice sînt metamorfozate și întoarse spre grotesc.

Nu lipsesc catrenele grațioase și delectabile, în care un anumit peisaj este proiectat pe ecranul interior, ca în „Seară de toamnă“ sau „Visul lui Don Quijote“. Metafora plastică are o dinamică interioară ce se impune memoriei: „Și cerul ca o lacrimă creștină / Curgea cu berze mari de cositor“. Să recunoaștem că, uneori, poetul cultivă miniaturalul cu dexteritatea unui Arghezi aflat în zi fastă.

Aceasta are orgoliul creației și justificarea mîndră de a intra în ne-ființă „cu crinii din stihurile mele“, pentru că iubirea singură este „cre-

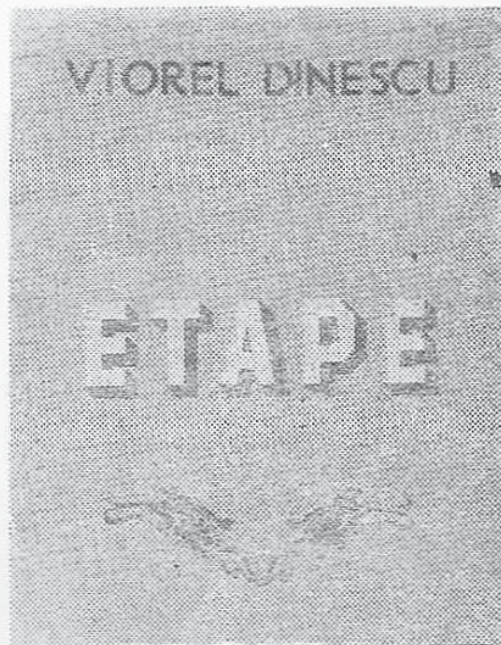
atoare de noi eternități“. În totui, poetul este un vizual fantast, cu un simț hipertrofiat al cromaticii, cu preferință pentru culorile nete, un pastelist, în măsura în care pastelul este un reflex al vieții interioare. Simbolurile sînt asimilate organic într-un discurs liric temeinic articulat, în care — nu o dată — surprinde delicatețea notațiilor: „O boare tîmfiată, subțire ca uitarea, / Amirosea a iarbă, a fin și alior“. Să recunoaștem, versuri memorabile!

Volumul de față reprezintă o reușită incontestabilă, ce ar obliga la re-lectură integrală a poeziei lui Ion Larian Postolache. O notă foarte bună pentru gravuri și pentru îngrijitorul ediției: Dragoș Mărărescu. Poet notabil și traducător cu mari merite în popularizarea la noi a marilor poezii antice (indice și egiptene), Ion Larian Postolache se dovedește a fi o prezență literară de neocolit.

Mircea DINUTZ

CRONICA LITERARĂ

O călătorie în ... Poesis

Deși VIOREL DINESCU se află la a patra sa carte de poezie, mărturisesc că este primul meu contact cu creația acestuia. Volumul „Etape“ (Ed. Porto-Franco, Galați, 1990) trădează un autor matur, ambițios și lipsit de orice complexe. Plecînd de la faptul că textele sînt organizate în trei secțiuni echilibrate (1+33+33+33) într-un regim simbolic ferm, conținînd cu „il duca“ Dante, ce-l însoțește într-un periplu palpitant în istoria sau misterul spiritului modern, tripticul propus este confesiune, descoperire de sine, contemplație pură într-un edificiu coerent, în care

(Continuare în pag. 3103)

PRIETENII „REVISTEI NOASTRE“

Personalitatea literaturii române în viziunea profesorului Constantin Ciopraga

Forța de analiză și de sinteză dovedită de ilustrul istoric literar ieșean în atâtea ocazii, s-a concretizat într-o operă — sumă însemnând nu numai rodul reflecțiilor sale asupra unui întins domeniu al lecturii, ci, totodată, proba deplină matură a stilului său critic, întemeiat pe o viziune larg integratoare și pe o fină capacitate asociativă. *Personalitatea literaturii române (1973)* este o operă care, scoțind în relief pecetea individuală adusă de literele românești în context universal, realizează, de fapt, o imagine a specificului nostru național, în linia mai vechilor preocupări de la *Viața românească*, ridicate, aici, pe o treaptă de concepție superioară, într-o perspectivă totalizantă, amplu argumentată.

Astfel de întreprinderi, destul de izolate și deosebi temerare, au reușita condiționată de obiectivitatea criteriilor pe care le utilizează — chemate să depășească orice nivel conjunctural și să stabilească exact cumpăna între lauda potențialului creator autohton și limitările lui fatale; cu alte cuvinte, autorului i se cere un ochi rece, clarvăzător, apt să măsoare dimensiunile reale ale fenomenelor ce i se oferă spre apreciere și mai ales să le considere în raza unei priviri globale, axate pe dinamica generală a faptului literar de pe diverse meridiane.

E tot atât de adevărat, însă, că oricâtă obiectivitate prezidează, în chip necesar, un asemenea tip de lucrare, o undă a emoției subiective nu poate fi cu desăvârșire exclusă; ea dictează, adesea, discret, selecția datelor, imprimă un curs anumit demonstrației, contribuie la ținuta de ansamblu a operei. Dacă am fi solicitați să rezumăm în câteva cuvinte natura unghiului complex din care e văzută aici personalitatea literaturii române, atunci trei sînt expresiile la care am apela, imprimutîndu-le textului înscris al cărții, unde ele apar, nu o dată, în

prim plan, și anume: lumină, armonie, echilibru. Centrîndu-și demersul pe astfel de coordonate, profesorul Ciopraga își definește, în realitate, trăsăturile proprii personalității. Se verifică, din nou, adevărul că un flux al empatiei guvernează, obligatoriu, critica în toate actele ei.

Autorul a avut buna inspirație de a nu proceda printr-o adiționare mecanică de opere și individualități creatoare, ci de a realiza sinteza prin urmărirea acelor puncte în care entitățile, luate izolat, fuzionează între ele, înscriindu-se în matca unei dezvoltări organice generale, a cărei finalitate o descifrează cu grijă.

Punînd accentul pe semnificația estetică a operelor literare, profesorul Ciopraga are, totodată, în vedere determinările lor istorice. În acest sens, o latură fundamentală a destinului istoric românesc îi apare a fi, pe bună dreptate, latura tragică, — cu adaosul imediat că ea e convertită într-o superbă voință de a trăi și mai ales de a supraviețui vicisitudinii, prin creație. În ceea ce privește factorii intrinseci spiritului creator românesc, legați, așadar, de structurile lui intime, e pusă în evidență, cu prioritate, poziția sa senină, rațională, datorită configurației line, lipsite de contraste violente, a peisajului natural și, de asemenea, originii latine.

Acestea sînt cîteva din premisele de bază ale lucrării. Interesant cu deosebire e modul de organizare a construcției, pe lineamente ce se desfac, radiar, din acest nucleu ideatic.

O fermă tendință clasicizantă și este caracteristică — după profesorul Constantin Ciopraga — literaturii noastre. D-sa o ilustrează prin referiri la etapa de debut, folclorică, prin alternanțe clasicism-romantism, de la începutul secolului al XIX-lea, și prin urmărirea acestei

PRIETENII „REVISTEI NOASTRE”

duble valențe creatoare românești pînă în contemporaneitate, sau prin reliefaarea particularităților pe care le prezintă raportul om-natură.

Aplecîndu-se asupra categoriei tragicului și asupra modalității distincte în care se află ea încorporată patrimoniului artistic românesc, autorul discută, în special, balada *Miorița* și noțiunea de dor. Două subiecte adesea frecventate de cercetători, dar în dezbaterile cărora profesorul Ciopraga emite puncte de vedere pătrunzătoare, constînd în sublinierea conotațiilor existențiale ale temelor respective.

Adevărate coloane de susținere ale edificiului, capitolele consacrate lui Eminescu, Caragiale, Sadoveanu, Rebreanu, Călinescu, Arghezi, Blaga — adică reperelor permanente ale orizontului nostru intelectual — exprimă, într-o perfectă continuitate de substanță și de metodă cu partea I a lucrării, aceeași strădanie nobilă și lucidă, încununată de excelente rezultate, a definirii aportului nostru la tezaurul de valori universal.

Înfățișării de ansamblu a operei, îi răspunde o arhitectură interioară la fel de temeinic gîndită în articulațiile ei vaste și în cele de detaliu.

Impresiunează cu deosebire fundalul comparatist al lucrării, în cuprinsul căruia valorile literaturii române sînt alăturate celor din literaturile străine, într-un chip firesc, fără complexe, cu conștiința unor nivele axiologice comunicante, potrivit modalității inaugurate la noi de G. Călinescu. O bogată suită de referințe din sectorul artelor — al picturii și muzicii, în special — precum și din sectoare învecinate ale cercetării literare: filozofia, istoria, sociologia, psihologia — vine să întregască perspectivele demersului critic, sporindu-i eficiența, forța persuasivă.

Permanentă strădanie de identificare a componentelor stilului autohton de viață și de creație duce la observații ascuțite privind relația

om-natură. În afara acestei realități, alte elemente, legate de un mod atitudinal caracteristic al umanului, sînt invocate: solarul, nocturnul, aplicația narativă, tendința novatoare etc. „Există în literatura română — notează criticul — o lumină solară și o altă siderală, nocturnă, dar nu într-un regim de egalitate. Nocturnul ca spaimă și mecabru, măștile melancoliei negre sînt mai degrabă excepții. Prioritate evidentă au solarilor...”. Sau: „Sîntem un popor de povestitori, apropiați în privința comunicativității de italienii... Hanu Ancuței, fermecătoarea capodoperă sadoveniană, simbolizează pe plan național nevoia psihologică a destăinuirii și conversației”.

Conceptul de mit, așa cum se afirmă el în literatura română, sau acela de literatură fantastică și balcanism — iată obiectivele unor noi și fructuoase sondaje, menite să configureze într-un mod mai profund, mai plauzibil, ceea ce profesorul numește „o viziune românească a existenței”.

În multe privințe, cartea profesorului Constantin Ciopraga poate fi considerată drept un compendiu de istorie literară, alcătuit din unghiul „matricei” stilistice unice, inconfundabile care marchează operele scriitorilor în evoluția lor de-a lungul timpului.

Adăugată celorlalte ample sinteze ale autorului, lucrarea intitulată *Personalitatea literaturii române* constituie, de fapt, cupola unei impozante zidiri culturale, la care profesorul încă ostenește și a cărei împlinire desăvîrșită i-o dorim cu căldură, acum, la aniversarea a 75 de ani de viață.

Prof. univ. dr. I. SÎRBU,
șeful Catedrei de literatură română
de la Universitatea din Iași

PRIETENII „REVISTEI NOASTRE“

Gheorghe Bulgăr - 70

Profesor la Catedra de limba română a Facultății de Litere a Universității din București, lingvist și literat în același timp, Gheorghe Bulgăr este o personalitate deosebită a peisajului umanist al României de astăzi.

De obârșie sătmăreană (născut la 13 aprilie 1921, în comuna Sanislău), a urmat cursurile secundare, în perioada interbelică, la Oradea Mare, la renumitul Liceu „Fmanoil Gojdu“, unde a avut ca profesor de franceză și română pe criticul literar Octav Șuluțiu (exeget de prestigiu al literaturii acelei epoci), în anii 1932—1940, iar apoi cele universitare la București, Facultatea de Litere (secția de filologie clasică) și cea de drept între anii 1940—1944. A participat în campania antihitleristă în eroicul detașament de la Păuliș, cu merite deosebite militare în țară și-n Ungaria și Cehoslovacia. A susținut licența în 1945 cu „magna cum laudae“ în filologie-clasică și-n 1949 în științe juridice.

A fost profesor de liceu la Baia Mare din 1946, apoi din 1949 asistent la Catedra de limbi clasice a Universității București. În 1952, este numit cercetător științific la Institutul de Lingvistică, unde a desfășurat o laborioasă activitate în colectivele de lexicografie și de limba română literară. A obținut, prin concurs, postul de conferențiar la Institutul Pedagogic (în 1961), acela de șef de Catedră în 1963 și de decan în 1964, unde s-a remarcat ca un veritabil „spiritus rector“, deopotrivă pentru cadrele didactice și pentru studenți.

În 1971, a fost transferat, în calitate de profesor universitar la Catedra Eminescu a Facultății de Limbă și Literatură Română și apoi după desființarea ei la Catedra de limba română. Între timp, a funcționat ca maître de conférence la Paris (1965—1969), ca profesor asociat la Universitatea din Lyon și Bordeaux, pînă anul acesta, mani-

festîndu-se, prin activitatea de catedră și-n paginile publicațiilor științifice, drept unul din cei mai entuziaști și competenți propagatori ai românisticii în străinătate.

Precum marele profesor T. Vianu, a cercetat o diversitate de domenii ale științei: gramatica descriptivă și istorică a limbii române, istoria limbii literare, stilistică, lexicologie, lexicografie, filologie clasică, istorie literară (remarcîndu-se ca unul din cei mai laborioși eminescologi în viață), estetică literară, literatură comparată, critică literară.

A fost preocupat încă din anii '50, în primul rînd, de limba română literară, de evoluția, diversificarea și îmbogățirea ei stilistică în opera scriitorilor moderni, alături de regretații Al. Rosetti, Dimitrie Macrea, Boris Cazacu, pe drumul deschis de Ov. Densusianu, în perioada interbelică, cu renumitul său curs „Evoluția estetică a limbii române“.

A luat parte activă la lucrările colectivului care, sub conducerea lui T. Vianu, a realizat, începînd din 1957, Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu (Editura Academiei, 1968), lucrare unică în cultura românească, similară celor consacrate peste hotare limbii lui Goethe, Pușkin etc. Cercetările eminescologice se amplifică o dată cu opul Eminescu despre problemele limbii literare (Societatea de Științe Istorică și Filologice, 1955), reluată și îmbogățită la Editura Științifică, în 1963.

A urmat, peste cîțiva ani, erudita teză de doctorat, Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare, publicată în docta colecție „Universitas“ a Editurii „Minerva“ (1971). Această cercetare monografică exemplară pornea de la bogatul material al variantelor și comentariilor din ediția tezaur a „Operelelor“ lui Eminescu, îngrijită de Perpesicius, „oare ne-a dat imaginea uimitoare, a laboratorului eminescian

al muncii și preocupărilor poetului de a înălța cât mai sus limba literară română, într-o epocă de adânci controverse, de lupte literare și filologice" (p. 5).

Activitatea didactică, cu o deschidere amplă și-a găsit expresie, în cursul *Limba română. Sintaxă și stilistică* (E.D.P., 1968), remarcabil comentariu de sinteză, care cuprinde, în prima parte, pe lângă expunerea succintă a problemelor de bază ale sintaxei, cu unele considerații personale, câteva capitole mai puțin abordate anterior, ca: *Perioade și Contextul*. Cea de-a doua parte înseamnă o veritabilă inovație într-un astfel de curs general, introducând noțiuni și analize privind expresivitatea limbajului, stilul și aspectele lui, cuvântul și contextul, stilul individual și stilurile funcționale și alte aspecte care ar trebui să stea în permanență în atenția viitorilor profesori de limbă și literatură română.

În același plan, se înscriu *Studiile de stilistică și limbă literară* (E.D.P. 1971) și volumele realizate în colaborare cu alți autori, dintre care menționăm: *Analize sintactice și stilistice* (E.D.P. 1970) și *Momente din evoluția limbii române literare* (E.D.P. 1973), precum și cursurile litografiate: *Elemente de structură a limbii române literare, din 1973 și Noțiuni de stilistică, din 1974*. De un deosebit succes s-a bucurat antologia comentată *Scriitori români despre limbă și stil*, rod al unei largi investigații, de la primele texte în limba română, în selectarea celor mai autorizate păreri privind rolul limbii naționale ca expresie a literaturii, cultivarea și evoluția ei firească. După o primă ediție, scoasă sub auspiciile S.S.I.F., în 1957, cartea a apărut completată sub titlul *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români* (E.D.P. 1966) și însoțită de o călduroasă prefață a lui Perpessicius, definită ca „o carte de înalte delectări și de mult folos”, reluată peste 10 ani de Editura „Albatros”, în colecția „Lyceum”, revăzută și adăugită, sub vechiul titlu, dar în formă nearticulată, cu o bogată bibliografie și texte noi față de versiunea precedentă, fiind nevoit a renunța la alte texte sperând a scoate cândva o nouă edi-

ție mai amplă în două volume, dar aceeași editură l-a restrâns, în 1984, în Ediția a II-a, la 236 de pagini, de la 354.

În 1986, la Editura „Eminescu” a reunit, sub titlul *Cultură și limbaj*, o serie de comunicări susținute la sesiunile științifice din țară și străinătate, o suită de studii și articole în intenția de a evidenția „Interferențele dintre cultură și limbaj în procesul creșterii limbii românești de la Școala Ardeleană pînă la epoca noastră”. Materialele sînt dispuse cronologic, pe etape din evoluția limbii și culturii românești, constituindu-se astfel în „momente” dintr-un proces natural, amendînd — la o lectură atentă — impresia de eterogenitate pe care o poate lăsa simpla preocupare a cuprinsului.

Și aici prof. Gh. Bulgăr zăbovește la Eminescu cu aproximativ o sută de pagini. Rețin atenția contribuțiile despre variantele eminesciene, sau acelea consacrate nensurilor lui „adînc” în poezia lui Eminescu care urmăresc denotațiile și conotațiile acestui cuvînt polisemantic, fapt ce ne amintește formula călinesciană „complexitatea simplă”. În alte capitole ale volumului, autorul analizează noua ediție a dicționarului lui Hasdeu, „complexitatea simplă” la Bacovia, „erudiția și arta literară a lui Mircea Eliade”. Un fapt inedit mi se pare interferarea unor scriitori cunoscuți de autor — a unor discuții și amintiri în legătură cu Arghezi, Sadoveanu, Vianu, M. Eliade.

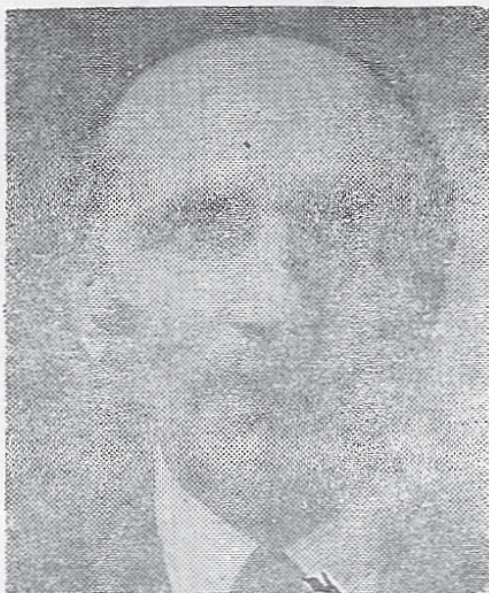
Cartea se recomandă și nespecialiștilor nefiind aridă și pedantă, fără ostentație terminologică.

În activitatea sa, Gh. Bulgăr se înscrie creator în tradiția inaugurată de Tudor Vianu, acordînd valențe originale de cărturar umanist, de pasionat cercetător într-o diversitate de manifestări, unde Eminescu a fost și va rămîne „iubirea cea dintîi”.

Prof. dr. Victor STOLERU,

București

FOȘTI PROFESORI AI LICEULUI „UNIREA“

Gheorghe Dimitriu

(1881-1959)

Rare au fost școlile secundare din țara noastră, care să fi avut profesori de strălucire și faima celor de la Liceul „Unirea“ din Focșani, adevărați apostoli ai învățămîntului românesc, recunoscut și peste hotare.

Printre aceștia, s-a numărat și prof. Gheorghe DIMITRIU, cel ce a iubit mai presus de orice Cartea, pe care o socotea ca pe o apă vie, ce alungă negura din fața ochilor.

Deseori, pasiunea cititului îl făcea să nu ajungă acasă, la timpul potrivit, după terminarea orelor de clasă. Trimisul familiei, spre a-i atrage atenția că ora e înaintată, nu-l putea găsi decît la Librăria V. Nanu, aplecat asupra paginilor unei cărți. Aici, pentru prof. Dimitriu, era un ținut vrăjit, plin de comori ce-i desfătau sufletul.

Alteori, departe de hărmălaia orașului, se retrăgea în biroul său și petrecea ceasuri întregi în acest templu al păcii și se delecta cu fantomele trecutului, readucîndu-le la viață din colbul uitării.

S-a născut la 21 ianuarie 1881, la Iași, în familia lui Vasile Dimitriu. A urmat Școala Primară „Marchian Folesen“ și Liceul „Laurian“ din Botoșani. Și-a dat licența în istorie și drept, iar secundar — limba română, la București. În 1911, se căsătorește, la Galați, cu Maria Varnali, iar șapte ani mai tîrziu este detașat în Basarabia, la Cahul. În următorul an, îl regăsim la Liceul din Ismail, unde predă tot limba și literatura română. În urma unei cereri adresate Ministerului Instrucțiunilor, este mutat la Focșani. Aici, ocupă catedra de limba română și drept, la Școala Normală, iar din 1928 pînă în 1941, cînd se pensionează, este titular la Liceul „Unirea“.

Pentru prof. Dimitriu, catedra de limba română era un altar în care zi de zi oficia slujba conștiinței, transmițînd elevilor tot ce era mai frumos și mai bun. A fost un erudit, devotat misiunii sale, cu înalte însușiri morale, foarte sever cu elevii cărora le cerea să știe carte. Din procesele verbale ale inspectorilor, se constată că „e un profesor din vechea gardă, îndrăgostit de lecția lui, pe care o uita s-o mai termine și după sunarea clopoțelului“.

După mai mulți ani, Societatea literară „Grigore Alexandrescu“, fondată în 1898 și condusă de I.M. Rașcu în perioada 1919—1923, își reia activitatea în 1929, sub îndrumarea prof. Dimitriu. S-a continuat buna tradiție a Societății, prin comunicări, dări de seamă asupra cărților citite etc. Pe lîngă acestea, s-au organizat numeroase șezători literare, la care s-au referit și mari scriitori ai timpului. Iată două scrisori inedite edificatoare:

INEDIT

„17 noiembrie 1930. Copou — Iași

Stimate Domnule Dimitriu,

Vă rog să binevoiți a primi din parte-mi, pe lângă mulțumiri cordiale, și delegația de a exprima toată dragostea mea tinerilor prieteni din Societatea culturală Gr. Alexandrescu care a avut o atît de delicată atențiune față de un scriitor prietin al lor. Să nădăjduim că voi mai avea puțința să mă mai bucur un timp de asemenea răsplăți scumpe inimii mele. Al dumneavoastră, cu salutări cordiale,

Mihail Sadoveanu“

*

„4 Februarie 1936, București

Scumpe Domnule Președinte,

Am primit cu bucurie înștiințarea Dv. amabilă despre ședința Societății Literare „Grigore Alexandrescu“ în care ați binevoit a vă aduce aminte de mine și a aprecia clogios activitatea mea literară. Sint mișcat adinec, scumpe Domnule Dimitriu, de această frumoasă dovadă de simpatie. Vă mulțumesc din inimă atît d-voastră personal cît și tuturor elevilor care au colaborat și participat. Vă asigur că voi păstra totdeauna tuturor o deosebită afecțiune.

Rămîn al d-voastră

Liviu Rebreanu“

La această activitate extrașcolară, se mai adaugă deplasările făcute cu elevii Liceului „Unirea“, la căminele culturale din satele vrîncene, unde se prezentau programe artistice alcătuite din recitări, coruri, dansuri populare, conferințe. Aceeași dăruire a manifestat-o și în conducerea Căminului Cultural „Maior Pastia“ și a Căminului Cultural „Unirea“.

Institutul de Literatură și Istorie din Cernăuți, apreciîndu-i activitatea științifică i-a conferit, în ședința din 19 martie 1942, titlul „Membria activă“.

Prof. Gh. Dimitriu s-a bucurat de prețuirea și prietenia și a altor scriitori, precum : Cezar Petrescu, I.A. Bassarabescu (fost profesor al Liceului „Unirea“), Ilarie Chendi, Leca Morariu, Artur Gorovei ș.a.

Dintre lucrările tipărite sub semnătura sa, menționăm : „Poezia lui Duiliu Zamfirescu“, „Duiliu Zamfirescu — Poezia și proza“, „Poetul Al. Vlahuță — omul și opera“, „Viața românească în Basarabia“, „Oameni și priveliști putnene“, „Drumuri spre Vrancea“. A colaborat la : „Însemnări ieșene“, „Cetatea Moldovei“ (Iași), „Făt-Frumos“ (Cernăuți), „Bucovina literară“ (Cernăuți), „Viața românească“, „Neamul românesc“ etc.

A intrat în lumea umbrelor la 31 mai 1959, orele 8,30.

Adi D.

STILURILE LIMBII

Din istoria limbajului matematic românesc (II)

Stilul științific, în înțelesul modern al cuvîntului, este, pentru limba română, o creație a secolului al XIX-lea⁴). Această creație nu trebuie înțeleasă, însă, ca o naștere, ca o lucrare bruscă, ivire, ci ca o construcție, formare și dezvoltare, desăvîrșire de-a lungul timpului. Temelia acestei construcții începe o dată cu dezvoltarea științelor, a școlilor în limba română și, în consecință, a traducerilor, a prelucrărilor și a alcătuirilor de manuale și lucrări de specialitate în diferite compartimente ale științei.

La începutul secolului al XIX-lea, dezvoltarea limbajului matematic este într-o largă măsură legată de apariția manualelor o dată cu înființarea în 1813 a școlilor de ingineri hotarnici de la Iași, unde preda Gh. Asachi, și de la București, unde la Școala de la Sfîntul Sava, între 1818—1822, Gh. Lazăr preda matematica după cursuri prelucrate din limba germană. În context românesc, înainte de Lazăr și Asachi, un nume de rezonanță în istoria limbajului științific în general, a limbajului filozofic și matematic în particular, este Samuil Micu⁵). Strădania lui rămîne aproape fără pereche în a explica și interpreta terminologia formată din fondul tradițional al limbii. Ne limităm la două exemple.

TREBUINCIOS „necesar“ este explicat astfel: „este acela lucru care caută să fie și nu poate să nu fie: așa de două ori două trebuie că fie patru și nu poate să nu fie patru. Cercul trebuie să fie rătund, că amintrelea nu va fi cerc. Apa trebuie să fie udă, focul să arză, și altele. Ce zicem noi **trebuincios**, latinii zic **necessarium**, și ce zicem noi **trebuință**, ei zic **necesitate**“ (*Antologia gîndirii românești — secolele XV—XIX* —, Acad. R.S. România, Institutul de Filozofie, partea I, Ed. Politică, București, 1967, p. 102).

CUVÎNT „judecată“: „este puterea sufletului nostru a vedea ales legătura adevărurilor celor preste tot; grecii zic **logos**, latinii **ratio**“; „prin **cuvînt** nu sunet trebuie să înțelegi, ci judecata cea adevărată a minții, care-ți arată și ce învață, pentru ce și cum să cuvîntezi (ib., p. 106).

Nevoia de istorie este firească. În literatură, în cultură, în știință, fiecare generație își descoperă înaintași. S. Micu a influențat fără îndoială vocabularul științific al lui Gh. Lazăr. Urmînd tradiția literară românească mai veche, precum și modelul unei limbi de cultură a timpului cum era germana, Lazăr a folosit un număr mare de traduceri și calcuri. El are, în comparație cu Asachi, o concepție mai conservatoare asupra limbajului științific. În *Trigonometria* sa, terminologia creată prin cuvinte din fondul tradițional are mai degrabă un caracter experimental. Să o ilustrăm: triunghiul pieșeat (p. 63), triunghi (unghi) teșit (p. 53, 64 etc.).

Niciodată nu se folosește neologismul **optuz**, utilizat, ca și adj. **oblic**, de Asachi în *Geometria* sa. Un exemplu interesant este baera în explicarea neologismului **ipotenuză**: **ipotenuza sau baera** (p. 39). Ilustrările pot continua: **triunghi asemenea peciorat** (p. 39; la Asachi, *Geometria*, p. III, **isescheles**); **încheietură** „termen al unei proporții“: „dîndu-să în analoghie [raport] trei încheieturi, a patra încheietură lezne să poată afla“ (p. 48); a **desface** (**desfacerea**) „a rezolva (rezolvare)“: „toate provlemitele trigonometricești să pot desface fără de a avea trebuință de tăetoare“ (p. 47) — ultimul termen este folosit pentru secantă (utilizat de Asachi); „desfacerea triunghiurilor“ (p. 47). Pentru același termen, Gr. Obradovici (*Aritmetică*, Buda, 1805, p. 6 — copie fotografică), folosise **rezoluție** sau

dezlegare. Acești termeni apar și în textele lui Asachi: „rezoluție seau dezlegarea a fieșării probleme să razămă pe următoare Axiomă” (Algebra, p. 95); comp. și „a să rezolva problema” (ib., p. 49), „deșțifarea (dezlegarea) rezultatelor” (ib., Înainte-cuvint); temeuri „fundamente”: „temeuri trigonometriei cei drepte” (Trigonometria, p. 32) și temelii (p. 46), dar basisul triunghiului (ib., p. 66). Folosit și de Asachi, cuvintul basis (germ. Basis) primește la acesta explicația: „linie au plan pe care să razămă o figură” (Geometria, lista cuvintelor tehnice). Ne întoarcem la Trigonometria lui Lazăr: a se odihni spre (-pe) „a se rezema, a se întemeia, a se baza” (comp. fr. reposer sur...): „spre aceste temelii să odihnesc tablele” (p. 46); „Spre temeuriile acestea, care toate întâmplările desfacerii triunghiurilor coprind în sine, toată lucrarea practicească să odihnească” (p. 56). Pentru definiție (folosit de Asachi) se utilizează hotărîre, cu care se grupează adj. hotărît „determinat, definit” și vb. hotărî (p. 36). Pentru teoremă (folosit o singură dată la p. 42) se utilizează cuvintul privire, pentru tangentă (apare la Asachi) atingătoare (p. 50); sinul întors, cosinul întors (p. 34) pentru sinu-vers, cosinu-vers, termeni care „astăzi nu se mai folosesc” (Lalescu, p. 70); „laturea împotrivoare” (p. 32) și „unghiuri verificești” (p. 45, 43) cu sensul „opus la virf”. Pentru segmente se utilizează termenul popular bucăți (p. 54); pentru fracție, frîngere (p. 67; spargere în Aritmetica lui Gr. Obradovici). Pentru imediat, cel numaidecît: „coloana cea numai decît” (p. 56); peccarele (și laturile) unghiului (p. 32), strămut (p. 52) pentru transformă, izvorăsc (p. 33) pentru decurg, număr firesc (p. 56) pentru număr natural etc.

Se înțelege că, folosindu-se mai ales de fondul tradițional în crearea unei terminologii științifice, Lazăr s-a exprimat într-un stil care dobîndește concretețe, plasticitate. Este aceasta o trăsătură mai generală a stilului științific românesc la începuturile formării lui.

În Trigonometria lui Lazăr, textul propriu-zis actualizează termenul popular, iar în paranteză apare corespondentul dintr-o altă limbă: unghiurile împlinirii (complementi), nehotărîtă (infinită), o mărime privită (respectivam), cuvintul (ratione), de unde se explică probabil și cuvint cu sensul „raport”: „cuvintul razelor la sinuri” (p. 37), adică „raportul dintre raze și sinuri” (cf. Lalescu, Note, p. 70). Neologismul raport apare în Geometria lui Asachi (raportul între două drepte) și este explicat de autor în lista cuvintelor tehnice de la sfîrșitul lucrării prin termenul analogie (utilizat cu același sens și de Lazăr). Pentru rezonement, Asachi dă explicația: „dizbatere prin cuvinte”. A folosit și verbul rezona (rezo-nînd, p. 21).

Dimpotrivă, la alți autori textul propriu-zis actualizează neologismul, iar termenul comun glosează. Acest procedeu se întîlnește chiar în lucrări matematice din primul deceniu al secolului trecut, de exemplu, în Aritmetica lui Gr. Obradovici: adiția sau adunarea (la Lazăr și sîringere), substrația sau scoaterea (la Lazăr, scădere), multiplicația sau înmulțirea (aceiași termeni sînt folosiți și de Lazăr), divizia sau despărțirea (la Gh. Lazăr, împărțirea)², restul (rămășița), multiplicandus (cel ce să înmulțeste) și multiplicator (înmulțitoriu). De asemenea, în textele matematice ale lui Gh. Asachi procedeu este frecvent: materia rezonementelor (a giudecătii), linie curbă (strimbă), preceduite (au înaintea lor), cîtimi reale (înființate), diferenția (deosăbirea), comparație (alăturare), a suprima (nimici), ecvator (briul pămîntului), semn opozat (chiar pe dos), demonstrația sau dovada etc.

Discutînd probleme de terminologie matematică în lucrările lui Gh. Lazăr, ar trebui să menționăm și cultura teologică înaltă a autorului, care l-a determinat probabil să introducă unii termeni specifici. De altfel s-a subliniat o influență mai generală de orientare teologo-filozofică în adoptarea unor termeni pentru concepte și categorii ale diferitelor discipline științifice la începuturile formării lor³. În Trigonometria lui Lazăr, un asemenea termen poate fi făptură cu sensul „construcție, alcătuire, structură a unui obiect, înfățișare (aspect), figură (geometrică)”. Termenul apare în relație cu verbul a face „a construi, a alcătui, a da o formă” (vezi p. 35, 37, 38, 43, 48, 49, 50). O singură dată apare termenul figură: „numărul figurii” (p. 51). Cuvintele face, făptură par a sugera forța crea-

STILURILE LIMBII

toare a matematicii. Gîndirea matematică poate crea o formă, o față, un chip, ca realitate prezentă pentru obiecte ale gîndirii. Astfel matematica ar dobîndi poezia sa, după cum artele de imaginație, care se distîng printr-o acțiune de creație specifică, au poezia lor¹¹).

Gh. Lazăr a contribuit, fără îndoială, la introducerea sau cel puțin la fixarea, în terminologia matematică românească, a unor termeni neologici, păstrați cu aceeași formă pînă astăzi: *mărimea absolută*, *arc*, *gradele cercului*, *coloana*, *catete*, *sin*, *cosin*, *diametru*, *formulă*, *figură*, *ipotenuză*, *logaritm*, *patrat*, *paralele*, *perpendiculare*, *plan*, *periferie* etc.

Modernizarea formei unor neologisme se realizează relativ încet, în legătură cu modernizarea socială și culturală care în avînt după 1821, dar mai ales după 1829. Și din acest punct de vedere comparația scrierilor lui Lazăr cu cele ale lui Asachi este relevantă. Lazăr scrie: *analogie*, *gho-metrie*, *algebră*, *aritmetică*, *trigonometrică*, *gheometrică*, *șifră* (și cifre p. 57), *cheretă*, *explică*. La Asachi, forma neologismelor cîștigă în modernitate: *algebră*, *geometrică*, *geometrie*, *geometri*, *geograf*, *algebrist*, *coeficient*, *oblice*. Evident, nici autorul moldovean nu renunță în întregime la formele mai vechi ale unor împrumuturi latino-romane. Chiar în prima ediție a *Aritmeticii* sale (1836), Asachi a manifestat o atitudine surprinzătoare de radicală în înănoirea (modernizarea) limbajului matematic românesc, pe care-l dorea clasic, adică precis, exact, prin neologizare. *Aritmetica* lui Asachi s-a bucurat de răspîndire și autorul ei scoate a doua ediție în 1843; „terminologia aritmetică nu a avut nevoie să sufere nici o schimbare de la o ediție la alta¹²”. Ideea despre conservatorismul lingvistic al moldovenilor în general (în comparație cu ardelenii și muntenii¹³), al lui Gh. Asachi în particular ar trebui, de aceea, nuanțată.

Scrisă pe la 1820, *Trigonometria* lui Gh. Lazăr prezintă contraste lingvistice specifice. Sub raport etimologic, cuvinte de origine slavă, azi învechite (*slobozi*, *săvirși*, *sluși*, *pricină*), termeni de origine neogreacă (*ergalli*) sau neologisme romane cu sufixe grecești, neologisme rare, livrești (*scolicon*, *scolie*, „notă, comentariu, remarcă privitoare la o teoremă”) ori altele de vîdită modernitate (*caracteristica*, *periferie*, *minut*, *acurateț* și *acuratețea*) se întîlnesc în contexte apropiate.

4. Interesant este textul *Trigonometriei* lui Gh. Lazăr dacă îl privim și ca structură, organizare discursivă.

Expozițiunea se încheagă în structuri pe deplin fixate: a) *hotărîre* „definiție”, *corolar*, *scolicon* sau *scolie*; b) *privire* „teoremă”, *arătare* „demonstrație”, *corolar*; c) *problemă*, *învățătură*, *pildă*. Nu mai puțin atrage atenția punerii în pagină a textului. Fiecare tip de enunțare (definiție, corolar, comentariu, teoremă, demonstrație, problemă, învățătură, exemplu) este înconjurat de spații albe, numite de un mare învățat contemporan „coliere de aer”. Ele sînt spații de respirație, locuri ale revenirii, aceasta fiind un mecanism intelectual atît de necesar meditației, reflecției.

Fraza este în general bine adaptată fiecărui tipar expozitiv. Expri-mări concise alternează cu dezvoltări periodice, construcții simetrice și ritmice, evident care depășesc tiparul sintactic obișnuit al timpului¹³). La nivelul frazei, varietatea categoriilor de propoziții reține, de asemenea, atenția. Perioada este bine stăpînită și de Gh. Asachi: „Algebra sau Aritmetica universală sã poate socoti ca o limbã, în care sã rostese oarecare perioade date, ce, dupã regulã de litere, întru aceasta așezate, sã leagã, și apoi prin destîfrarea (dezlegarea) rezultatelor acestei legãturi, sã capãtã oarecare hotãriri, care, a le dobîndi prin alt mijloc, ar fi greu și uneori chiar cu neputință” (Prima frazã din *Înainte-cuvînt*, *Algebra*).

În interiorul propoziției, *Trigonometria* lui Gh. Lazăr prezintă o diversitate de construcții. O particularitate de construcție este introducerea „complementului de relație prin încît este pentru „în ceea ce privește”: „Pentru cã pot fi doao triumphiuri care sînt osebite, încît este pentru

lungimea laturilor, dar unghiurile le pot avea asemenea, urmează..." (p. 31); „iar încît este pentru analoghia lor, rămîn tot analoage" (p. 32—33).

La nivel morfologic, pot fi menționate unele trăsături „care rezultă din caracterul de generalizare al aserțiunilor matematice" și care au fost relevate pentru limbajul matematic modern¹⁴: adjective pronominale și articole nehotărîte, reflexivul sau pasivul impersonal, persoana I plural în flexiunea verbală (exprimă subiectul general, nedeterminat, înaintea unor simboluri, forma de genitiv a articolului hotărît este înlocuită cu genitivul pronumelui personal dînsul: „sinul dînsului KL" (p. 43).

În cărțile lor matematice, Lazăr și Asachi s-au folosit de un limbaj matematic axiomatic-deductiv, în care apar simboluri, formule, figuri.

5. Acțiunea de cultivare a limbii în școală prin căutarea și găsirea unei exprimări corecte, proprii, clare și precise are o față văzută: respectarea unei norme literare, dar și alta nevăzută, ascunsă, subînțeleasă, de profunzime: împlinirea unei datorii, respectînd — printr-o vorbire îngrijită — truda celor care au lucrat asupra limbii noastre pentru a o forma și desăvîrși ca instrument al culturii și științei românești moderne.

NOTE

4. Vezi N.A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, București, 1962 (lucrare fundamentală).

5. Vezi și I. Lungu, *Meritele lui Samuil Micu în problema creării terminologiei filozofice românești*, în „Cercetări filozofice", III (1955), nr. 4, p. 301—310; G. Ivănescu, *Formarea terminologiei filozofice românești moderne*, în vol. *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, I, București, 1956, p. 171—204.

6. Comp. știința cea privitoare (= filozofie teoretică) la D. Cantemir, semnalată de Gh. Chivu în LR, 5, XXX, 1981, p. 510.

7. În notele lui Traian Lalescu, p. 72, apare greșit „Unghiuri vîrficești".

8. Pentru denumirile acestor operații, precum și pentru alți termeni matematici folosiți înainte de secolul al XIX-lea, vezi Gh. Chivu, *Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640—1780) — III. Stilul textelor matematice*, LR, 2, XXX, 1981, p. 139—147.

9. Vezi Petre Lucaciu, *Începuturi ale logicii românești*, București, 1970.

10. După o veche concepție retorică „la poésie n'est en général que la création dans les arts" (cf. *Traité théorique et pratique de littérature*, par Emile Lefranc, Paris, 1850, p. 27).

11. Dina Căplescu, *Diferențele lingvistice dintre cele două ediții ale aritmeticii lui G. Asachi*, în vol. *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, III, Ed. Acad., București, 1962, p. 149.

12. Dina Căplescu, *op. cit.*; G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iași, Ed. Junimea, 1980, p. 675.

13. Vezi și Solomon Marcus, *În căutarea literarității*, în „Amfiteatru", anul XVII, nr. 6(198), iunie 1982, p. 4; id., *Artă și știință*, Editura Eminescu, București, 1986, p. 228—231. Autorul discută și problema literarității textelor științifice, în speță a textului matematic în *Trigonometria* lui Gh. Lazăr. O sursă importantă a literarității acestui text este „modalitatea de transformare a unui raționament într-o structură narativă", atrăgînd direct pe cititori în „căutarea" unor „întimplări". Astfel, discursul adeseori de formă orală devine clar orientat (persoana gramaticală preferată este persoana a II-a; se folosește frecvent imperativul, indicațiile luînd forma de povețe etc.).

14. Ecaterina Mihăilă, *Structura gramaticală a limbajului matematic în perioada 1880—1980. Perspectivă stilistică*, în LR, 1, XXXI, 1982, p. 57-59.

IN MEMORIAM

M. Kogălniceanu și Focșanii

(Urmare din pag. 3073)

fixeze cu claritate rolul ce trebuia să-l aibă orașul în efervescența luptei pentru realizarea și desăvârșirea actului de la 24 Ianuarie 1859.

Pe această cunoaștere profundă a locului și stării lui s-au grefat și legăturile sale cu oamenii. În anii studiilor făcute la Berlin, i-a fost coleg, prieten și partaș de idealuri focșăneanul Gh. Apostoleanu. Legăturile din tinerețe aveau să se consolideze sub cupola Academiei Mihăilene, ca dascăli de școală nouă națională, apoi în anii luptei pentru Unire (1856—1859), în anii lucrărilor Comisiei Centrale (1859—1862) și, apoi, în efervescența politică a consolidării statului român modern pe băncile parlamentare (1866—1885).

În martie revoluționar 1848, la Iași, îl cunoaște și-i prețuiește patima arzândă pentru libertatea și unitatea neamului, exprimată prin faptă și cuget, pe tânărul și entuziastul poet focșănean Dumitru Dascălescu. După 1848, îi găzduiește poeziile unioniste și satirico-sociale în revistele sale, îl sprijină în anii implicării directe în viața orașului (1859—1862). Se reîntînesc, toți trei, și se regăsesc în idealuri și acțiune pe băncile Comisiei Centrale, în efortul lor de a contura drumul spre viitor al României moderne.

Nu a fost întâmplătoare nici depunerea candidaturii lui M. Kogălniceanu la Focșani, pentru Adunarea Electivă a Moldovei, în decembrie 1858, și nici izbînda.

M. Kogălniceanu și-a ales Focșanii, pentru că a crezut în consistența și tăria sentimentului unionist al oamenilor locului, era convins că faptele și gândurile sale se regăseau în năzuințele lor și s-a simțit îndreptățit să le poarte vrerea în adu-

narea țării. Prin Kogălniceanu, deputatul lor, focșănenii l-au ales Domn al Moldovei, la 5 ianuarie 1859, pe Al. I. Cuza.

Nu a fost întâmplătoare nici dorința expresă a lui M. Kogălniceanu de a pleca și lucra la Focșani, în cadrul Comisiei Centrale. Aici, marele artizan al statului național modern român a gândit, a impus, a luptat pentru legi noi, la vremuri noi. După încheierea lucrărilor, Kogălniceanu avea să doneze orașului toate drepturile sale bănești din această perioadă, cu dorința de a se înființa o școală comercială. Un dar făcut din inimă, în consonanță cu realitatea și specificul localității.

Nu întâmplătoare a fost caldă prietenie dintre M. Kogălniceanu și pontășul Ion Roată din Cimpuri, încheată în timpul dezbaterilor Adunării ad-hoc a Moldovei și continuată pînă la apusul zilelor celui din urmă. S-au reîntîlnit, în decembrie 1861, la Focșani, cînd Ion Roată i-a ieșit în întîmpinare Domnului Unirii și a fost martorul cunoscutului dialog dintre Al. I. Cuza și Ion Roată, i-a trimis, la Focșani, în 1878, înalta decorație „Steaua României”, semn că la temelie României, ce și-a cucerit independența, stătea și fapta țaranului din Putna.

Privită acum, din perspectiva timpului parcurs, sudura celor două nume — M. Kogălniceanu și Focșanii — exprimă o realitate perpetuă a devenirii noastre istorice, devenită simbol și împlinire, „cheia de boltă” și cheazășie a existenței noastre prezente și viitoare — unitatea și unirea pămîntului și neamului românesc.

D. HUȚANU

De unde vin cuvintele limbii române? (II)

2.1.3. A treia grupă constă din cuvinte împrumutate din limba slavă bisericească (sau slavona de cancelarie); ele au fost caracteristice vechii limbi române literare, astăzi fiind total sau aproape total înlocuite cu cuvinte împrumutate din latină, pe cale cărturărească (de ex.: SLUJBA, înlocuit tot mai mult cu SERVICIU), sau cu cuvinte formate pe teren românesc (de ex.: BLAGOSLOVI, înlocuit cu A BINECUVÎNTA). Cîteva (precum A CITI, CEAS) sînt totuși păstrate în limba română literară de azi, unele dintre acestea din urmă fiind folosite „în paralel” cu echivalentele neologice de origine latină livrescă sau moștenite din latină (STIH și VERS, VREME și TIMP etc.).

2.2. Și cuvintele împrumutate din maghiară pot fi repartizate în grupe, după criterii similare, și anume: grupa cuvintelor regionale, întîlnite mai ales sau numai în graiurile românești din Transilvania, Maramureș, Crișana, Banat (ca substantivele PILDĂ „exemplu; model; parabolă”, RAMAȘAG „pariu”, verbele A ÎNGĂDUI „a permite”, A TAGĂDUI „a nega”), și grupa cuvintelor generalizate în limba română populară, dintre care cîteva (în special substantive, ca: MARFĂ, VAMĂ) sînt prezente și în limba română literară actuală.

2.3. Din turcă ne-au venit unele nume de mîncăruri (CIULAMA, MUSACA) și de dulciuri (BACLAVA, ȘERBET ș.a.) arta culinară practică în bucătăriile domnitorilor fanarioți din secolul al XVIII-lea fiind de origine orientală. Unele cuvinte turcești s-au păstrat în regiuni restrînse (BOSTAN „dovleac”, în Moldova; SALCIM mai ales în Muntenia, de unde a pătruns în limba literară), cele mai multe căpătînd, cu trecerea timpului, un sens depreciativ, ceea ce denotă reminiscențe afective ale rezistenței populare românești față de îndelungata și apăsătoare ocupație otomană (este cazul substantivului HAL, care în turcă însemna, pur și simplu, „situație”, iar în limba română vorbită acum înseamnă „situație neplăcută”, al adjectivului CARAGHIOS, cîndva cu sensul „nostim; simpatic”, astăzi însemnînd „ridicol” și al multor altora).

2.4. Din greaca nouă ne-au venit unele cuvinte păstrate astăzi în limba populară (OMIDA, „larvă”, STRACHINĂ, A PEDEPSI „a sancționa”, la început însemnînd „a educa”, A MOLIPSI „a contamina”) sau în unele graiuri (OLEACĂ „puțin”), dintre care cîteva au pătruns și în vocabularul românei literare actuale (CĂRAMIDĂ, CONDEI „crion” ultimul însemnînd astăzi fie „calcul”, în expresie dintr-un condei, fie „talent” scriitoricesc, în expresia a avea condei).

2.5. Cît privește neologismele, acestea ne-au venit în ultimele două secole din limbi occidentale, romanice și germanice, cîteva din rusă — în special după 1944. Iată cîteva neologisme de origine romanică occidentală: IDEAL, SOCIALISM, A CONSTRUI, A REALIZA (de origine franceză), ANDANTE, PRESTO, MEZZOSOPRANĂ, OPERETĂ (din italiană) și altele. De origine germanică: BORMAȘINA, TRAMBULINĂ, ȚINCVAIS „alb de zinc”, FIRNIS, cu varianta uzuală FIRNAIS „soluție pe bază de ulei de in” (din germană), BARMAN, STEWARDESĂ, SELF-SERVICE „autoservire” (din engleză) și alte cîteva. De origine rusă: ACTIV „colectiv de conducere cu sarcini de răspundere” (substantiv distinct de adjectivul omonim, provenit din franceză, unde sună ACTIF, și modificat după forma din latină, în care sună ACTIVUS).

La neologismele de origine latină savantă se vor face referiri mai îndeaproape sub punctele 6 — 6.2, după cum am mai amintit.

2.6. Unele cuvinte specifice limbajelor tehnice, cuvinte formate „în mod artificial”, în epoca modernă, din elemente latine și grecești vechi, precum AUTOMOBIL, CINEMATOGRAF, CLOROFILĂ, HEMOGLOBINĂ ș.a., considerate cuvinte internaționale, ne-au venit, aproximativ în același timp, din mai multe limbi; de aceea lingviștii le numesc neologisme cu etimologie multiplă.

3.1. În ceea ce privește cuvintele formate pe teren românesc, se disting două grupe principale.

3.1.1. Prima cuprinde cuvinte formate din elemente moștenite, adică din rădăcini și afixe (prefixe, sufixe) păstrate din latină, ca atare este vorba de „creații” timpurii și foarte timpurii ale limbii române.

Acestei grupe îi aparțin substantive ca FRUMUȘETE (derivat construit din rădăcina adjectivului FRUMOS cu sufixul — ETE, întâlnit și în BINETE, BĂTRINETE, TINERETE), GREUTATE (derivat, din rădăcina adjectivului GREU cu sufixul — TATE, întâlnit și în DREPTATE, SANĂTATE, STRIMBĂTATE, deși mai greu de distins în unele dintre acestea din urmă), UȘURINȚĂ (derivat, din rădăcina adj. UȘOR și sufixul — INȚĂ, recognoscibil și în CREDINȚĂ, ȘTIINȚĂ, PUTINȚĂ etc.), REPEZICIUNE (derivat, din rădăcina adj. REPEDE și sufixul — CIUNE, folosit și în AMĂRĂCIUNE, STRICĂCIUNE, PUTREZICIUNE ș.a.), ÎNCREDINȚARE (din tema verbală (A) ÎNCREDINȚĂ, derivată — la rîndul ei — din tema substantivală CREDINȚĂ(A) cu prefixul ÎN — și sufixul — A, căreia i s-a atașat sufixul — ARE), adjective ca ADEVĂRAT (a cărui rădăcină substantivală s-a păstrat în VĂR), MINCINOS (derivat din rădăcina substantivală MINCIUNĂ(A) și sufixul — OS, întâlnit și în adjectivele MINTOS, OSOS, CĂLDUROS ș.a.), RĂSUNĂTOR (din tema verbală (A) RĂSUNA, ea însăși derivată din rădăcina verbală (A) SUNA cu prefixul RĂ —, ca în (A) RĂPUNE, (A) RĂSĂRI, căreia i s-a adăugat sufixul —ĂTOR), pronume ca AL MEU, CELĂLALT, DÎNSUL, DUMNEATA (ultimele trei fiind compuse și înrudite cu adjectivul ALT, respectiv cu substantivele INS și DOMNIE), numerale ca DOUAZECI (compus din numeralul DOUĂ și forma de plural ZECI a lui ZECE), verbe ca A FRUNZĂRI, A ÎNTRUNI, A MULȚUMI (ultimul — rezultat din combinarea într-un singur cuvînt a elementelor componente ale urării LA MULȚI ANI!), prepoziții ca DE CĂTRE (compusă), DINTRE, PRIN, PRÎNȚRE (fuzionate), conjuncții precum CĂCI, DEȘI, ÎNCÎT (compuse) și foarte multe altele. Dar nu numai derivate și compuse se înscriu în această grupă, ci și cuvinte cu valoare gramaticală schimbată (convertite), ca substantivul BĂTRÎN („Un bătrîn atît de simplu, după vorbă, după port”, Eminescu, Scrisoarea III), format prin conversiunea adjectivului BĂTRÎN („...Crai bătrîn fără de minți”, Eminescu, Călin (file din poveste), ca adjectivul CELĂLALT (Celălalt concurent părea mai bun), format prin conversiunea pronumelui CELĂLALT (Celălalt părea mai bun), ca adverbul de timp ÎNȚI „la început” (ÎnȚi ne spălăm pe mîni, apoi mîncăm), format prin conversiunea numeralului ordinal ÎNȚI „prim, -ă (Elev în clasa înȚi), precum conjuncția subordonatoare temporală PÎNĂ (Am să termin pînă te întorci), rezultată prin conversiunea prepoziției PÎNĂ (De aici pînă acolo) etc., etc.

3.1.2. Cealaltă grupă constă din cuvinte formate prin combinarea unor elemente moștenite din latină cu elemente împrumutate din diferite limbi, bine integrate în sistemul și structurile limbii române, combinații apărute, în general, mai tîrziu decît cele din lista precedentă.

Așa sînt, de exemplu, substantivul regional MESTECĂU „făcăleț” (cu rădăcina verbală (A) MESTEC(A), moștenită din latină, dar cu sufixul — AU, de origine maghiară), adjectivul VOINICEL (cu tema slavă VOINIC, dar sufixul — EL, moștenit din latină), verbul A GÎNDI (cu rădăcina substantivală GÎND, împrumutată din maghiară, care în limba de origine înseamnă „grijă”, și sufixul — A, al conjugării I, format pe teren românesc dintr-unul moștenit din latină), și așa mai departe.

(Va urma)

O călătorie în ... Poesis

(Urmare din pag. 3089)

se regăsesc echilibrul, paritecitatea dintre simțuri și intelect. Cifra 3 este, firește, un număr-cheie, în funcție de care se structurează discursul liric, număr fundamental în actul de percepție al Lumii, văzute — pe rând — ca Infern, Purgatoriu și Paradis, tot așa cum „Poesis”, primul text, ce deschide volumul, poate fi echivalentul simbolic al Limbului — Poarta, dincolo de care poate începe Marea Călătorie.

Rețeaua densă de metafore culturale și aluzii livrești, fantezia dictatorială a poetului, ce-și asumă grav vizualul și auditivul, sprijină ferm planul semantic și infrasemantic al textului. Poetul, „un călător”, ajuns — ca și Dante — „în cumpăna vieții” porneste să străbată „selva obscură”, străluminat de „steaua Beatricei”. Aici întilnește pe Brunetto Latini („cartea lui cu aripi zboară”), pe Francesca da Rimini și Paolo din Malatesta, cu tragica lor poveste de dragoste, pe Virgilius (de neînțeles grafia aceasta italianizantă, dar cu menținerea terminației latinești!), „rapsod al unor insomnii amare”. Insuși poetul — devenit personaj al noului Infern —, asemenea unui nou Sisif, ce stăpânește sensul tragic al existenței sale, rătăcește între „justitiarele bolgii” și certitudinile de-o clipă, odată ce pierduse cărarea „spre palatul de gheață — al Gîndirii”. Sufocat de aparențe, exclus — în egală măsură — din cercul aprins de violența pasiunii, eul liric se întoarce salvator spre sine însuși: „Iubiri și idealuri îngropate / Și renegate de atâtea ori / Vă regăsesc în nopți înfrigurate” („Introspecții”).

În cea de-a doua secțiune („Ambiguitate”), „purificat în flăcări cardinale”, spiritul se regăsește într-un vulnerabil „spațiu de securitate”, eliberat de orice certitudini. Din acest punct, căutarea devine dramatică: „Și-acum pe cer un alt semn îmi apare / Am azvirlit icnoale în drum / Și cred în sfîntul semn de întrebare”. Acesta caută „răcoarea sfîntă — a plantelor amare” într-un timp fragmentat și sinuos, asemenea unei ape neliniștite, ce și-a pierdut vadul.

Intr-unul din textele cele mai frumoase ale volumului, poetul se adresează divinității sale tutelare: „De ce mă strigi de dincolo de vreme? / Ai grijă și de robul Vostru, Dante!”. În altă parte se regăsește într-un turbure și incert Anteu: „Superba mea forță azi zace ucisă”.

Cel de-al treilea ciclu („Deschideri”) oferă un spațiu liric generos, ce pendulează între imaginea Donnei de Pietra, aceea ce naște în inflăcăratele și senzualele canțonete dantești vijelia patimii încărcate de păcat și Beatrice, simbol al credinței mistice: „Trecînd prin înnoiri, ca o egretă”. Expresia drastică, oximoronul expresiv („Tot Empireul de sfîlă pute”) dau conturul unei lumi degradate, în care valorile morale au fost răsturnate: „Și amețiți în joc de șah etern / Prea sfîntii se visează în Infern”. Într-o atare reprezentare a lumii infestată de aparențe, însăși Beatrice se dovedește a fi o iluzie inconsistentă („trup și sare”). Iar amara cunoaștere a jocului dintre aparențe și esențe îl proiectează pe poet la marginea paradisului visat: „Și mă trezesc în margini de grădină / Înmușurit de lucruri și lumină”.

Dacă în rătăcirea sa dantescă, eul liric se găsea torturat de întrebarea: „Există undeva un drum spre stele?” („Introspecții”), în cea de-a doua secvență acesta se descopere „la jumătatea drumului spre stele” („Ambiguitate”), pentru ca periplul să se încheie cu un imn închinat Beatricei („supremă inițiere”, „simbol înalt al Logicii și-l Firii”). La capătul spiralei, poetul se află lepădat de îndoieli, regăsit „pe aripa Gîndirii”. Jurămîntul final pare să semnifice o opțiune decisivă pentru puterea rațiunii.

Mi se pare că Viorel Dinescu este o voce puternică, inconfundabilă, ce merită a fi urmărită cu atenție.

Mircea DINUTZ

ANCHETA „REVISTEI NOASTRE“

Relația profesor-elev

1. Ce calități apreciați la un profesor ?
2. Descoperind că puteți învăța de la un profesor mai multe lucruri decât cele pe care vi le poate oferi în clasă, îl abordați mai des ?
3. Se întâmplă să vă opuneți cerințelor unui profesor din antipatie ?
4. Judecarea riscurilor pe care le implică o discuție contradictorie cu un profesor vă determină să abandonați susținerea punctului vostru de vedere ?
5. Vi se întâmplă să aveți încredere într-un profesor mai mult decât în voi înșivă și să faceți mărturisiri pe care nu le-ați fi spus nimănui niciodată ?
6. La ascultare, toți profesorii sînt receptivi la soluții noi și încurajează colaborarea elev-profesor ?
7. Vă manifestați nemulțumirea atunci cînd pînă și profesorul preferat depășește timpul afectat explicațiilor ?
8. În afara relației de subordonare, poate exista și relația de respect reciproc ?
9. Dacă ați fi profesor, ce ați cere de la elevi ?

Luminița GHEORGHÎȚĂ (clasa a XII-a G) :

1. Metoda de predare, capacitatea intelectuală, corectitudinea, înțelegerea pe care o acordă elevilor în situații limită.

2. Da. Sînt anumiți profesori care, pe lângă adevăratele lecții pe care ni le predau și în care pun o parte din sufletul lor, ne dau și lecții de viață.

Sînt profesori care mereu au un cuvînt în plus de spus și prin aceasta ei devin interesați, sînt oameni de la care, totdeauna, ai de învățat ceva.

3. Nu. Uneori, s-ar putea ca antipatia să fie reciprocă și dezavantajul să fie de partea elevului. Se întâmplă ca această opunere să treacă neobservată, dar există și reversul medaliei.

4. Nu. Un om care are personalitate își asumă orice riscuri atunci cînd dreptatea este de partea sa. Sînt situații și situații. Uneori, putem demonstra că avem dreptate, chiar dacă se spune că nu e bine să discutăm în contradictoriu cu un profesor, căci „pînă la bacalaureat mai este și ne mai întîlnim“ (cum zic unii elevi). Sînt profesori care au o adevărată plăcere să discute în contradictoriu, alții însă nu acceptă așa ceva.

5. Nu. Cred că jurnalul intim este cel mai bun și înțelegător prieten.

6. Nu, dar consider că așa ar fi normal.

7. Nu. Cred că explicațiile necesare la anumite subiecte nu trebuie să fie afectate de acest fugar care este timpul. Sînt explicații care nu pot fi epuizate în zece de ore (cum ar fi cele referitoare la diferite probleme literare). Dacă profesorul are răbdare și „își fură“ din timpul său, noi de ce n-am avea, cînd tot nouă, elevilor, ne sînt utile ?

8. Da. Între anumiți elevi și profesori există. Depinde de atitudinea pe care și-o împune fiecare de la primele ore petrecute într-o clasă.

9. Pregătirea temei, corectitudine, respect.

ANCHETA „REVISTEI NOASTRE”

Mariana-Claudia OCHEAN (clasa a X-a G) :

1. În primul rînd, puterea de convingere. Un profesor cu o asemenea calitate poate reuși performanțe extraordinare cu elevii săi.

2. Îl abordez mai ades, chiar dacă, să presupunem, l-aș plictisi. Cred că profesorii noștri vor fi mulțumiți să-și vadă elevii cît mai preocupați de obiectele respective.

3. Nu. Oricît de antipatic mi-ar fi, sînt conștientă că omul de la catedră îmi este profesor și trebuie să-l respect ca atare. Procedînd astfel, voi avea numai de cîștigat, deoarece mai am multe de învățat de la el și nu numai.

4. Nu, din contră îmi voi susține punctul de vedere, dar numai atunci cînd el este real. Uneori, un profesor discută cu elevul, în contradictoriu, tocmai să-l încerce, pentru a-i vedea reacțiile, pentru a-i testa inteligența, gradul de cultură etc. Deci, niciodată nu trebuie să cedăm, trebuie să luptăm pentru idelle noastre, lucrul acesta fiind valabil și în viață.

5. Profesorul meu în viață este mama și ea nu poate fi schimbată cu nici un alt profesor.

6. Binîntîles. Orice profesor este dornic să afle ceva nou și mai ales elevul. Această colaborare elev-profesor este importantă atît pentru primul cît și pentru al doilea.

7. Nu. Consider că 50 de minute sînt, uneori, insuficiente de aceea nu obiectez cînd ora se prelungește și în timpul pauzei, care, de fapt, este un drept al elevilor, dar și al profesorului.

8. Da, însă asta depinde în aceeași măsură atît de elev cît și de profesor.

9. Nu le-aș cere decît un singur lucru : să fie respectuoși. În rest, fiecare să facă așa cum crede că e bine.

Bianca CONSTANTIN (clasa a XII-a E) :

1. Profesorul trebuie, în primul rînd, să aibă calități morale, dar și fizice. Frumusețea și tinerețea profesorului influențează puternic elevii. Ei sînt mai atașați de acesta, îl tratează cu mai multă simpatie. Într-o discuție cu elevii, să uite de diferența de vîrstă și de pregătire și să pună semnul egal între el și discipolii săi, să se străduiască să pătrundă în universul lor interior și să-și aducă aminte că și el a fost cîndva pe băncile școlii...

2. Foarte rar.

3. Nu, în momentul cînd sînt convinsă de valabilitatea punctului meu de vedere. Depinde însă și de situații. Abandonez în fața represaliilor...

5. Se întîmplă să mă destăinui unui profesor în care am încredere, dar fără a depăși anumite limite.

6. Sînt profesori foarte receptivi, alții, din păcate, nu apreciază originalitatea, imaginația elevilor.

7. Nu, absolut deloc. Încerc să profit de fiecare clipă, pentru a-l studia, pentru a-i pătrunde în interior, pentru a încerca să descifrez cît mai exact ceea ce gîndește. Orele petrecute sub tutela profesorului preferat niciodată nu sînt regretabile.

8. Da, dar aceasta trebuie să domine.

9. În primul rînd, să tratez cu seriozitate școala, să mă suportez așa cum sînt, fără să țină cont eventual de defectele fizice.

Liliana GINGHINĂ (clasa a X-a G) :

1. Inteligența, bunătatea, simțul umorului, modul de predare.

ANCHETA „REVISTEI NOASTRE”

2. Il abordez mai ales în cazul în care îmi sînt necesare unele noțiuni sau explicații.
3. Antipatia nu trebuie să se manifeste prin refuz.
4. Poate.
5. Dacă bunătatea și seriozitate caracterizează profesorul sau profesoara respectivă — da.
6. Cu excepția unora, da.
7. Dacă subiectul mă interesează, nu mai țin cont de timp.
8. Odată statornicită relația de colaborare, se stabilește și raportul de respect reciproc.
9. Le-aș cere să mă susțină în unele probleme pe care eu nu le pot rezolva. Deci, i-aș face colaboratori.

Mihai BORNANZ (clasa a XII-a E) :

1. Bunăvoința, înțelegerea și pregătirea.
2. Da.
3. Este normal să te opui răului sau absurdului. Numai atunci cînd o cerință ar depăși limitele normalului, m-aș opune. O cerință poate fi bună și atunci cînd vine de la un profesor antipatic.
4. Nu.
5. Nu.
6. Nu.
7. Și da și nu. Depinde de împrejurări.
8. Mai ales respect reciproc. Dacă această relație ar lipsi, atunci ai fi numai antipatie și sila de a mai veni la școală.
9. Aș încerca să fiu un profesor cît mai bun, ca pregătire, aș manifesta înțelegere față de elevi.

Mihaela MERCHEA (clasa a X-a G) :

1. Obiectivitatea în notare, capacitatea de a capta atenția elevului, de a îmbina utilul cu plăcutul, de a face deschideri interesante, desprinzîndu-se de manual, de programa școlară, care, în general, este prea rigidă.
2. Desigur, în măsura în care aceștia sînt accesibili. Se întîmplă să întîlnim profesori care lasă impresia că în afară de lecție nu mai vor să împărtășească nimic.
4. Nu. (Oricum, riscuri n-ar trebui să existe).
5. Da, în momentul în care, menținîndu-se respectul, dispare distanța catedră-bancă, profesor-elev, datorită afectivității.
6. Nu toți, deși colaborarea cred că este calea cea mai eficientă.
7. Admirația pentru un profesor decurge din admirația pentru ceea ce face el. Dacă e interesant ceea ce spune, timpul nu mai contează.
8. Într-o activitate constructivă, relația de respect reciproc este absolut necesară.
9. Să fie respectuoși.

Anchetă realizată de :
 Anca STOICA,
 clasa a X-a G,
 Luiza PALANCIUC,
 absolventă,
 George VASILIU,
 absolvent

„Notre Revue“ DU SOMMAIRE

▲ Le Lycée „Unirea“ — 125

Petrache DIMA : „Une publication ayant une valeur documentaire : l'ANNUAIRE“

▲ Le centenaire KOGĂLNICEANU

Gh. PLATON : „M. Kogălniceanu et l'histoire. Le message d'une destinée exemplaire“.

Maria PLATON : „M. Kogălniceanu et la „Dace littéraire“. Une hypostase représentative des valeurs de la culture et de la littérature nationales“.

Al. HUSAR : „L'optique de Kogălniceanu“.

D. HUTĂNU : „M. Kogălniceanu et la ville de Focșani“.

▲ Le demi — centenaire de „L'histoire de Călinescu

Const. CIOPRAGA : „G. Călinescu — „L'histoire de la littérature roumaine des origines jusqu'à nos jours““.

▲ Souvenirs

Ana IȘPIESCU : „George Călinescu, président de la Commission de baccalauréat, Focșani, 1939“.

▲ Le Centenaire Perpessicius

Mareel CRĂHĂNĂ : „Un scriitor „Torturată““.

▲ L' Eminescienne

Ion CALOTĂ : „Le tempo de la prononciation des syllabes dans la poésie d'Emineșco“.

▲ Début

Ana STOICA : „Testament“.

▲ Des amis de „Notre Revue“

Ion SIRBU : „La personnalité de la littérature romaine dans la vision du professeur Constantin Ciopraga“.

Victor STOLERU : „Gheorghe Bulgar — — 70“.

Gh. LONGINESCU : „Liceul Unirea“. «Des souvenirs éparés».

Mireca DINUTZ : „Ion Larian Postolache: «Le chapelet»“.

▲ Anciens élèves du Lycée „Unirea“

Adi D. : „Gheorghe Dimitriu“.

▲ Les styles de la langue

Paula DIACONESCU : „De l'histoire de la langue mathématique roumaine“ (II)

▲ Vocabulaire

Const. DOMINTE : „D' où viennent les mots de la langue roumaine?“ (II)

▲ L' enquête de „Notre Revue“

Anca STOICA, Luiza PALANCIUC, George VASILIU : „La relation professeur — élève“.

„REVISTA NOASTRĂ“

PUBLIKAȚIE A LICEULUI „UNIREA“ DIN FOCSANI

Editor : ALFA PRESS

Director : Liviu AXENTE

Redacția și administrația :

Liceul „Unirea“ — Focșani

Telefoane : 939/12967 ; 14292 ; 15659

Telex : 53293 alfa, Fax : (939) — 13391

Scrisori : căsuța poștală 110, oficiul poștal 1, Focșani 5300. Manuscrisele propuse vor conține adresa și numerele de telefon (acasă, serviciu) ale autorului.

COLECTIVUL REDACȚIONAL :

Profesori : Liana APOSTOL, Petrache DIMA (coordonator), Maria MAVRODIN (directorul liceului), Daniela POPESCU, Dan POPOIU, Liviu VRABIE.

Elevi : Mihai BORNAZ, Bianca CONSTANTIN, Oana CONSTANTINESCU, Luminița GHEORGHÎȚA, Eliza LUCA, Mihaela MERCHEA, Mariana-Claudia OCHEAN, Nicoleta ONOSE, Anca STOICA.

Coperta și medalionul : Vasile PĂNESCU

Zincografia : „Universul“ — București

Producător : Imprimeria „G. Bacovia“ Bacău
Subunitatea Focșani. Echipa tehnică : Valeriu DECUSEARA, Ion OPREA, Vasile NECULA, Alexandru BĂJENARU, Nedeleu POPA, Ion COJOCIA, Niculina GIUȚEA, Maria TROFIN, Viviana ȘTEFĂNESCU.

Copyright 1991 ALFA PRESS

LA ÎNCHIDEREA EDIȚIEI

Preluind spre editare cea mai bună revistă școlară din România dorim ca, împreună cu voi, cititorii tineri, să o facem și mai bună. Din păcate, numărul de față era deja sub tipar, fapt ce ne-a permis anumite modificări.

În următoarele săptămâni, unul din computerele noastre va avea drept misiune înregistrarea și prelucrarea statistică a sugestiilor referitoare la conținut (rubrici pe care le propuneți) sau la subiectele pe care le-ați dori incluse în numerele viitoare. Propunerile care vor înfrunți cele mai multe „voturi“ se vor regăsi în coloanele ei. Desigur că am pregătit și noi câte ceva, inclusiv surprize, sperăm plăcute.

Așteptăm din partea voastră articole pe tema vieții școlii, reportaje despre colegi ai voștri care s-au remarcat prin fapte sau rezultate deosebite, întâmplări la care ați fost martori. Gândiți-vă, în primul rând, dacă ele prezintă interes și pentru ceilalți. Acei dintre voi care ați participat direct la Revoluția din Decembrie 1989 ne puteți trimite scurte reportaje. Sînt siguri că fetele vor găsi la sfîrșitul caietelor de notițe unele povești scrise în ora de „mată“ care ar putea fi și publicate. Ne puteți trimite și multe anecdote școlărești sau scurte întâmplări hazlii din viața voastră.

Toate materialele acceptate pentru publicare vor fi trimise autorilor. Așteptăm încredinciat și valabil pentru fotografii și grafice. Așteptăm scrisorile voastre. Succes!

Liviu AXENTE,
Directorul Alfa Press

DIN SUMAR

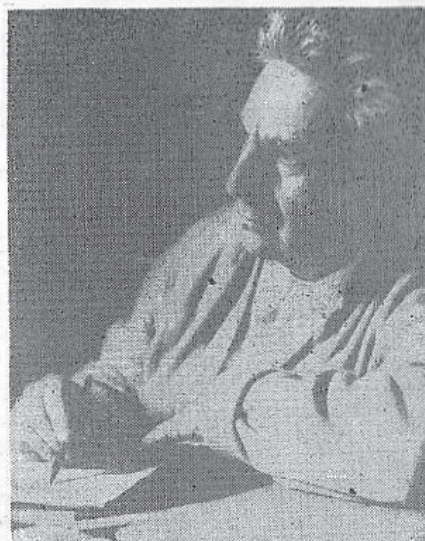
- **LICEUL „UNIREA” — 125**
Petrache DIMA: „O publicație de o valoare documentară: «Anuarul»
Gh. LONGINESCU: „Liceul «Unirea». Amintiri răzlețe”
- **CENTENAR KOGĂLNICEANU**
Gh. PLATON: „M. Kogălniceanu și istoria. Mesajul unui destin exemplar”
Maria PLATON: „M. Kogălniceanu și «Dacia literară». O ipostază reprezentativă a valorilor culturii și literaturii naționale”
Al. HUSAR: „Oplica lui Kogălniceanu”
D. HUȚANU: „M. Kogălniceanu și Poezia”
- **SEMICENTENARUL „ISTORIEI” CALINESCIENE**
Const. CIOPRAGA: „G. Calinescu — «Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent»”
- **AMINTIRI**
Anatol IONESCU: „Am dat laelaul-rentul cu G. Calinescu”
- **CENTENAR PERPSSICHUS**
Marcel CIHANA: „Un scriitor norocos?”
- **EMINESCIANA**
Ion CALOTA: „Timpul rostirii silabelor în poezia lui Eminescu”
- **DEBUT**
Anca STOICA: „Testament”
- **PRIETENI AI „REVISTEI NOASTRE”**
Ion NIREU: „Personalitatea literaturii române în viziunea profesorului Constantin Ciopraga”
Victor STOLERU: „Gheorghe Bulgăr — 70”
- **FOȘTI ELEVI AI LICEULUI „UNIREA”**
Mircea DINUTZ: „Ion Larian Postolache: «Mătinii»”
- **FOȘTI PROFESORI AI LICEULUI „UNIREA”**
Adi D.: „Gheorghe Dimitriu”
- **STILURILE LIMBII**
Paula DIACONESCU: „Din istoria limbajului matematic românesc” (II)
- **VOCABULAR**
Const. DOMINTE: „De unde vin cuvintele limbii române?” (II)
- **ANCHETA „REVISTEI NOASTRE”**
Anca STOICA, Luiza PALANCIUC, George VASILIU: „Relația profesor-elev”

48 de pagini — 30 lei

GEORGE CALINESCU:

«Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent» — 50

În aceste timpuri de suferință națională, o astfel de carte nepărtinitoare trebuie să dea oricui încrederea că avem o strălucită literatură, care pe de altă parte, în ciuda tuturor eferemelor vicisitudini, se produce pe teritoriul României Mari, una și indivizibilă, slujind drept cea mai clară hartă a popcrului român. Eminescu în Bucovina, Hasdeu în Basarabia, Bolintineanu în Macedo-

Colaboratorii „Revistei noastre”, în camera de lucru a „divinului”. În mijlocul imaginii, soția sa, doamna Allee Vera Calinescu (19 aprilie 1976)

nia, Slavici la granița de Vest, Coșbuc și Rebreanu în preajma Năsăudului, Maiorescu și Goța pe lângă Oltul ardelean sunt eternii noștri păzitori ai solu-lui veșnic. Și după toate, după o prea lungă desconsiderarea de noi înșine, e timpul a striga cu mândrie împreună cu Miron Costin:

„NASC ȘI ÎN MOLDOVA OAMENI!”

G. C.

24 Ianuarie 1841

(Din „Prefață”)